

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2012

Kateřina Kopetzká

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Zahraniční politika Austrálie v druhé polovině
20. století**

Kateřina Kopetzká

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy a britská a americká studia

Bakalářská práce

**Zahraniční politika Austrálie ve druhé polovině
20. století**

Kateřina Kopetzká

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce PhDr. Davidu Šancovi, Ph.D. za odborné vedení, podnětné rady a vstřícný přístup při zpracovávání bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Koncepty zahraniční politiky	12
1.1. Koncept závislosti	12
1.2. Koncept střední mocnosti	14
1.3. Koncept národního zájmu.....	18
2. Historický vývoj Austrálie	22
3. Zahraniční vztahy Austrálie a vybraných zemí	25
3.1. Vztahy Austrálie a Velké Británie	25
3.2. Vztahy Austrálie a USA	29
3.3. Vztahy Austrálie a Japonska	33
3.4. Vztahy Austrálie a Čínské lidové republiky.....	37
3.5. Vztahy Austrálie a Indonésie	40
3.6. Vztahy Austrálie a Papui Nové Guinei.....	43
4. Analýza zahraniční politiky Austrálie	46
Závěr.....	52
Seznam literatury	57
Resumé.....	63

Úvod

Australský svaz je Evropou vnímán jako odlehlá země, jejíž význam v mezinárodním systému není nijak zásadní. Ve skutečnosti této zemi nelze upřít jistý vliv minimálně na regionální politiku, zvláště v pacifické oblasti. Ne vždy však Austrálie mohla a byla schopna ovlivňovat světové dění.

I když byla Austrálii nezávislost v záležitostech zahraniční politiky udělena formou Westminsterského statusu v roce 1931, země byla i nadále pod značným vlivem Velké Británie. Úzký vztah s Británií byl dán historickým vývojem, a měl strategický význam v otázce obrany země před i během 2. světové války. Válka však prokázala, že Británie není schopná zajistit bezpečí své ani jiných zemí a znamenala pro Austrálii přelom v orientaci zahraniční politiky.

Přestože úzké spojenectví s Velkou Británií vystřídaly těsné vazby s USA, stávala se Austrálie v druhé polovině 20. století více asertivní a rozvíjela nezávislou zahraniční politiku. Toto období bylo pro zahraniční politiku země ve znamení velkých změn a hledání nových spojenců.

Předkládaná práce se bude věnovat zásadním proměnám zahraniční politiky Austrálie v druhé polovině 20. století. Autorka představí tři vývojové koncepty, které se v daném období objevovaly v zahraniční politice země. V další části práce budou analyzovány zahraniční politika země a vztahy Austrálie a dalších států, které v tomto období prodělaly významné změny a měly vliv na formování nezávislé zahraniční politiky.

V českém prostředí se i přes zajímavost tohoto tématu nenachází mnoho odborných publikací, které se týkají oblasti historie Austrálie či její zahraniční politiky. Je to pravděpodobně způsobeno geografickou

vzdáleností zemí. Bakalářská práce tedy vychází ze zahraničních, především australských odborných publikací na dané téma. Využity byly tematické odborné články i obecněji zaměřené publikace.

Cílem práce je analyzovat transformaci zahraniční politiky Austrálie ve druhé polovině 20. století, poukázat na nejvýznamnější změny, které ji formovaly a určit jaké postavení si na mezinárodní scéně vybudovala. Předmětem zájmu bude určit, který z konceptů zahraniční politiky byl nejvíce uplatňován a měl zásadní vliv na utváření zahraniční politiky a za jakých okolností. Je Austrálie zemí, které se doposud nepodařilo vymanit se ze závislosti na významných spojencích a není schopná vytvářet samostatnou zahraničně politickou agendu? Je možné Austrálii považovat za střední mocnost v důsledku jejího chování, postojů a agendy, kterou se snaží prosazovat na mezinárodních fórech? Nebo je Austrálie pouze zemí, jejíž zahraniční politika je pragmaticky zaměřená na vlastní národní zájem, kterému je podřízeno všechno ostatní?

Ke konsenzu v otázkách zahraniční politiky a orientace Austrálie nedocházelo snadno. Hlavní příčinou konfliktu byly rozdílné vize o postavení, které by měla země v regionu i ve světě mít. Různé pohledy reflektovalo časté střídání federální vlády a pravidelné změny strategie v zahraniční politice. Rozpor panoval mezi vizí tradiční zahraniční politiky, která zemi viděla jako nedílnou součást západní civilizace, asijské sousedy považovala za možnou hrozbu a byla vstřícná vůči úzkému spolenectví se západními zeměmi. Druhou vizí bylo upevňování silného postavení Austrálie v regionu, budování větší nezávislosti země a navázání kontaktů s asijskými zeměmi. Sjednocujícím faktorem obou vizí bylo zapojení Austrálie do světové politiky, rozdílné však byly názory, jak toho dosáhnout a jaké volit prostředky.

Teoretická část se bude věnovat těmto rozdílným přístupům. Bude zaměřena na tři hlavní pohledy na zahraniční politiku Austrálie. Prvním směrem je koncepce závislosti, která se opírá o úzké spojenectví s Velkou Británií a USA v oblasti bezpečnosti a obchodu. Tento koncept se opakoval v zahraniční politice několikrát. I když závislost přinášela své výhody, a byla pro zemi v jistých oblastech nepostradatelnou, společnost nebyla nikdy jejím stoupencem.

Druhý je koncept střední mocnosti, který počítá s pozicí hlavní mocnosti v regionu. Problematická je zde již samotná definice střední mocnosti, která není oficiálně ustanovena a dá se tedy aplikovat na země, které se Austrálii ani zdaleka nepodobají. Poprvé se myšlenka střední mocnosti objevuje po druhé světové válce, její realizace je však ovlivněna bipolárním konfliktem, k jejímu oživení dochází v 90. letech.

Jako poslední je uveden koncept národního zájmu, jehož stoupenci tvrdí, že zahraniční politika je řízena dle aktuálních zájmů země. Jedná se o nejmladší pohled na zahraniční politiku země, jeho nevýhodou je flexibilita. Ačkoli základy tvoří konkrétní cíle, lze jej aplikovat téměř na cokoli.

Za teoretickou částí bude následovat kapitola věnující se historickému vývoji Austrálie, od jejího objevení po 2. světovou válku, která představovala výrazný zlom pro zahraničně politickou orientaci země. Bude se převážně jednat o charakteristiku vztahů australských kolonií, následně nezávislé federace s Velkou Británií a jejich proměny.

Praktická část bude rozdělena na dvě části. Třetí kapitola bude analyzovat vztahy Austrálie a konkrétních zemí, které prošly v daném období zajímavým vývojem. Rovněž zde budou nastíněny koncepty zahraniční politiky, které se ve vztazích mezi zeměmi objevovali. Autorka si je vědoma toho, že významným rozvojem prošly vztahy Austrálie i

s jinými zeměmi. Rozhodla se vybrat následující, které považuje za nevlivnější a klíčové pro formování zahraniční politiky Austrálie v druhé polovině 20. století. Druhá část praktické části, tedy kapitola čtvrtá, se bude věnovat analýze zahraniční politiky Austrálie v daném období jako takové.

První podkapitola třetí kapitoly bude zaměřena na vztahy Austrálie a Velké Británie, hlavní důraz bude kladen na vztahy během 2. světové války a na poválečné období. I když v této době již Británie nebyla garantem bezpečí Austrálie, styky zemí byly nadstandardní. Proto bývá Austrálie často označována jako země podřízená či závislá na Británii.

Druhá podkapitola se bude zabývat vztahy Austrálie a USA. Popsána zde bude příčina vzniku, jejich etablování. I když se hovoří o vystřídání britského spojence za amerického nelze říci, že svazky s USA měly stejný charakter jako s Velkou Británií. V zemi i nadále přetrvávalo silné pro britské cítění a především zde byla zkušenost z války, kdy se spoléhání na ochranu spojence nevyplatilo. Přesto byla Austrálie velmi oddaným spojencem USA, o čemž svědčí její aktivita v Korejské válce a válce ve Vietnamu.

Podkapitola třetí bude věnována Japonsku. Krátce po válce začaly země pracovat na zlepšení politických vztahů. Japonsko se po 2. světové válce, kvůli probíhajícím demilitarizačním procesům, začalo soustředit především na rozvoj ekonomiky. Pro Austrálii je dlouhá léta klíčovým obchodním partnerem. Vztahy zemí jsou tedy založeny převážně na ekonomické bázi, země však spojují i společné zájmy v regionu.

Čtvrtá podkapitola se bude věnovat problematice a vývoji australsko-čínské spolupráce. Vztahy zemí byly ovlivněny bipolárním konfliktem a Austrálie, stejně jako její západní spojenci, uznávala jako Čínu vládu Kuomintangu na Taiwanu. Sedmdesátá léta byla pro Čínu obdobím

otevírání se a Austrálie, po vzoru USA začala se zemí budovat nové politické a především ekonomické svazky. Postupně se Čína stala jedním z největších odběratelů australského exportu a tím pádem strategickým partnerem, který však neustále vzbuzuje obavy.

Následující podkapitola se zaměřuje na vztahy Austrálie s Indonésií, větší prostor je zde věnován Východnímu Timoru. Po 2. světové válce australské a britské jednotky pomáhaly znovuobnovit nadvládu Nizozemí. Část politického spektra Austrálie sympatizovala s jednostranným vyhlášením nezávislosti Indonésie, a i když k oficiálnímu uznání Indonésie došlo později, země dále nepodporovala Nizozemí. Postupem času se mezi zeměmi objevila řada sporů ohledně indonéských teritoriálních nároků. Nejvýznamnějším a nejdelším sporem byla otázka budoucnosti Východního Timoru. Australský postoj k indonéské anexi je dlouhodobě předmětem mnoha kritik. Ačkoli Austrálie na počátku odsuzovala přístup Indonésie, nebyla ochotná riskovat pro ni tak výhodné spojení s Indonésií. Přístup Austrálie k Indonésii je založen na pragmatismu, vzájemně výhodné a nutné spolupráci.

Poslední podkapitola bude věnována vztahům Austrálie s Papuou Novou Guineou. Bezprostředně po vyhlášení nezávislosti Australského svazu byla země pověřena správou britské kolonie na východní části ostrova Nová Guinea. Po 1. světové válce spravovala toto mandátní území Společnosti národů rovněž Austrálie, stejně tomu bylo i po 2. světové válce. Země měla dlouho ambice na udržení si území, což se nepodařilo. Vyhlášení nezávislosti s sebou přineslo spoustu problémů, kterým nová vláda nedokázala čelit. Austrálie má dodnes v zemi jistý vliv, je hlavním donorem rozvojové pomoci mířící do země a dlouhodobě vyvíjí snahy, které vedou ke stabilizaci území.

Čtvrtá kapitola praktické části se bude věnovat analýze zahraniční politiky Austrálie v daném období jako takové. Kapitola bude zkoumat, jak se lišil přístup liberálních a labouristických vlád k zahraniční politice, jaká byla jejich vize o postavení Austrálie v mezinárodním systému a jaké nástroje k tomu používaly.

V závěru práce budou zodpovězeny otázky týkající se transformace zahraniční politiky Austrálie v daném období. Budou shrnuty zásadní aspekty vztahů Austrálie k daným zemím a na tomto základě budou zvoleny koncepty zahraniční politiky, které byly vůči daným zemím uplatňovány a měly na proměnu politiky největší vliv. Dojde k celkovému zhodnocení, jak se změnilo postavení země od konce 2. světové války a jakí činitelé transformaci zahraniční politiky ovlivnili nejvíce.

1. Koncepty zahraniční politiky

1.1. Koncept závislosti

Závislost je frekventovaným termínem v mezinárodních vztazích. Její existence odpovídá asymetrické struktuře mezinárodního systému. Vznik závislosti způsobují nerovné vztahy mezi státy, světovými centry a periferiemi a expanzivní ambice silných ekonomik. Rozvoj mezinárodních organizací a posílení jejich pravomocí měl vliv na míru závislosti států a vytvořil nový druh závislosti na nestátních aktérech. Závislost může mít několik podob, zpravidla se jedná o ekonomickou závislost, závislost na ropě či jiném nerostném bohatství, technologickou či kulturní závislost, nebo závislost v oblasti bezpečnosti. Samotný koncept závislosti není jednoznačný (Duvall, 1978: 52-56).

S konceptem závislosti operuje několik přístupů, jako liberalismus, strukturalismus či marxismus. Každý přístup závislost definuje odlišně. Marxisté si pod termínem závislost představují absenci státní autonomie, zdůrazňují fakt, že stát je na jiném aktéru natolik závislý, že se pro něj tento svazek stává otázkou existence. Liberálové si pod závislostí představují spíše vzájemnou závislost států, která v některém případě může být velmi asymetrická. Za závislost jsou někdy pokládány i velmi těsné historické, politické a sociální vztahy mezi zeměmi (Caporaso, 1978: 13-16).

Nejfrekventovanějším výkladem konceptu závislosti je Teorie závislosti. Teorie závislosti se zformovala na přelomu 60. a 70. let minulého století, vychází z marxistické tradice a teorie imperialismu. Předpokládá, že mezinárodní politika je odrazem světové ekonomiky. Charakteristikou mezinárodního prostředí je kapitalismus, v jehož důsledku jsou některé státy zvýhodňovány na úkor druhých. Tvůrcem Teorie závislosti je R.

Prebisch, který v 50. letech předsedal ekonomické komisi OSN pro Latinskou Ameriku. Teorie se tedy zaměřuje na ekonomickou situaci, sociální a politickou transformaci zemí latinské Ameriky a její disproporce vůči západním zemím, zejména Spojeným státům. Teorie se soustřeďuje na způsob výroby, systém mezinárodního obchodu, vztahy mezi centrem a periferií a konflikty, které z této disproporce vznikají (Caporaso, 1978: 17-18).

Zastánci Teorie závislosti pokládají závislost za špatnou, kritizují kapitalistický systém a velkou moc vybraných států a korporací, což dle jejich názoru vede k závislosti jiných zemí. Ekonomiky silných zemí konfrontují svou expanzí druhé země, které z tohoto důvodu stagnují, nebo se rozvíjí velmi pomalu. Vztahy v mezinárodním prostředí jsou ovlivněny monopolní kontrolou nejsilnějších států či jednoho hegemonu (Dos Santos, 1970: 231-232).

Dle představitele Teorie závislosti T. Santose existují tři příčiny vzniku závislosti. První příčinou je koloniální závislost, kdy se bývalé kolonie nemohou oprostit od finančního kapitálu nebo těsných ekonomických vazeb s mateřskou zemí a jsou na ní závislé i po vyhlášení vlastní nezávislosti. Další příčinou je závislost na finančně-průmyslových centrech, která pramení z konce 19. století a je charakteristická dominancí a expanzí center do zemí, které se v této době rozvíjely. Přítomnost již rozvinutých ekonomik způsobila závislost rozvíjejících se států. Posledním případem je nový typ závislosti, který se objevuje v poválečné době a souvisí s rozvojem multinacionálních korporací. Ty investují do průmyslu a ekonomiky rozvojových zemí, které jsou na nich posléze závislé (Dos Santos, 1970: 235).

Ačkoli teorie zdůrazňuje ekonomické vztahy, připouští i jiné formy závislosti, jako je závislost v oblasti bezpečnosti, závislost na surovinách

apod. Kritici této teorie nepřipouštějí, že ekonomická závislost může mít takový vliv a být určujícím faktorem pro světovou politiku (Duvall, 1978: 58-60).

Dalším přístupem, který operuje se závislostí, je Teorie komplexní vzájemné závislosti. Je to pluralistická koncepce vycházející z liberalismu, která vnímá světový systém jako oblast působení mnoha aktérů. Byla vytvořena v 70. letech a oponovala základním představám realismu, hlavními představiteli jsou R. Keohane a J. Nye. Dle této teorie je zahraniční politika složitou agendou a mocenské ambice nejsou v systému hlavní proměnnou. Teorie odmítá názor, že státy jsou uspořádány do stabilní hierarchie, vztahy mezi všemi aktéry mezinárodní politiky jsou propojené a závislé. Tato závislost způsobuje, že státy přestávají k vyřešení sporů používat vojenskou sílu, protože to ohrožuje je samotné. Teorie zdůrazňuje, že závislost mezi aktéry je asymetrická, některé státy jsou tedy závislé více, jiné méně. Jsou zde i příklady kdy představují státy v některé oblasti hegemon a v jiné jsou závislým státem (Keohane, Nye, 1977: 8-13).

1.2. Koncept střední mocnosti

Jako střední mocnosti bývají označovány, nebo se samy označují velmi různorodé země od Kanady po Nigérii. Ačkoli se význam tohoto termínu může zdát zjevný, je stále nejednoznačný. Hlavním problémem konceptu je tedy absence oficiální, ucelené definice.

Termín střední mocnost se často užívá při popisování různých geografických, materiálních a normativních atributů. Takové hodnocení je velmi nepřesné, jelikož z velikosti země nelze odvodit její postavení v mezinárodním systému ani prostředky její diplomacie a ze zahraniční

politiky země nelze v žádném případě odvozovat velikost země (Ungerer, 2007b: 539). Jasně definovat střední mocnosti doposud nebylo možné. Definice by měla označovat část států, jejichž schopnosti jsou na pomezí velkých a malých států, definovat tento střed je však nejtěžší. Dle stávajících definic lze střední mocnosti rozdělit na tři modely charakteristik – funkční model, model chování a hierarchický model (Chapnic, 1999: 73).

Funkční model byl první artikulací střední mocnosti. Souvisí s vytvářením OSN a snahou států jako je Kanada a Austrálie spolupodílet se na budování poválečného světa, plnit tedy jistou funkci. Model je charakteristický pro státy se speciálními zájmy v určitých oblastech, kde mohou projevit svůj vliv. Je založený především na ekonomických a politických kapacitách, z tohoto důvodu může obdržet status střední mocnosti široké spektrum zemí, pokud jsou silné v této oblasti. Tento přístup hodnocení středních mocností je oblíben malými státy, jež se mohou v jisté situaci jevit relativně silné (Chapnic, 1999: 74-75).

Model chování definuje jako střední mocnosti státy, které propagují multilaterální řešení mezinárodních problémů, uzavírání kompromisů ve sporných oblastech a působí dojmem dobrého mezinárodního občana, který jde příkladem. V rámci tohoto přístupu mají střední mocnosti hrát roli tak zvaného mediátora, jehož prostřednictvím dochází k příznivému, nekonfliktnímu řešení sporu mezi nepřátelými stranami. Země mají mít rovněž zvláštní zodpovědnost při plnění peacekeepingových misí, mají být manažery konfliktů a představovat morální vzor pro ostatní země v regionu, jehož jsou lídrem. Charakteristické pro jejich diplomacii je vytváření koalic a protěžování kooperace v rámci regionu. Kritici tuto strategii označují za pouhé protěžování vlastního národního zájmu. Ani tento model i přes svou popularitu nespĺňuje požadavky pro jednoznačnou definici. V rámci těchto kritérií se velmi mnoho států může

označit za střední mocnost. Tento model je navíc definován prostřednictvím zemí, které se již za střední mocnosti považují (Chapnic, 1999: 75-76).

Hierarchický model navazuje na myšlenky vytvoření jakéhosi schématu gradace, jehož prostřednictvím by došlo k rozdělení zemí na velké, střední a malé. V rámci tohoto modelu jsou státy hodnoceny dle ukazatelů, jako jsou populace a HDP. Ve výběru ukazatelů však nepanuje shoda a je dosahováno rozdílných výsledků. Některé hodnocení označuje stát jako střední mocnost, jiné indikátory ho ale označí za velmoc. Otázkou je, jaké ukazatele jsou vhodné a správné pro definování země jako střední mocnost. Hierarchický model je z hlediska klasifikace států neobjektivnější, dle něj lze hodnotit všechny státy na světě i přesto se rozdílným výběrem indikátorů klasifikace liší (Chapnic, 1999: 77-80).

Konec studené války přinesl redefinici síly a moci. V tomto důsledku se objevila spousta nových států, které se definují jako střední mocnosti a to prohlubuje problematiku definice konceptu. Tradičně se jako střední mocnosti identifikovaly státy jako Kanada, Austrálie, Norsko apod., v současnosti mají tyto aspirace i Argentina, Brazílie, Jihoafrická republika a další. Z tohoto důvodu dělíme země na tradiční a nové střední mocnosti (Jordaan, 2003: 166).

Státy, které jsou označovány za tradiční střední mocnosti, získávaly tento status po 2. světové válce a během studené války. Jsou to stabilní demokracie, velmi bohaté státy, které se nachází v jádru světové ekonomiky. Tyto země jsou rovnostářské a jejich obyvatelé mají vysokou životní úroveň. Jsou velkými zastánci mezinárodního práva, které je prostředkem ochrany jejich zájmů, jelikož nemohou jednat unilaterálně s globálními důsledky. Angažují se na půdě mezinárodních organizací,

což jim dodává vzhled autority. Zastávají konzervativní přístup k reformaci mezinárodního systému, který jim vyhovuje. V regionu nemusí patřit mezi nejsilnější státy, k regionální integraci se někteří z nich staví skepticky. Tradiční střední mocnosti většinou podporují jistou formu sociálního státu, jsou štědrými dárci rozvojové pomoci a mají vysoké morální hodnoty, díky čemuž mají pověst dobrého mezinárodního občana. Mají téměř pacifistickou agendu a sklony k neutralitě, obávají se, že by se v rámci regionu mohla objevit regionální uskupení, což by ovlivnilo jejich moc. V této situaci by ale byly stále schopné zachovat si určitou nezávislost bez ohledu na jejich region (Jordaan, 2003: 167-171).

Nové, nebo objevující se střední mocnosti vznikaly až po skončení studené války. Demokracie zde nemá dlouhou tradici, v některých případech se jedná o nestabilní státy, kde dochází k nedemokratickým praktikám i porušování lidských práv. Země se nachází na semiperiferii světové ekonomiky a usilují o to, dostat se do centra. Jsou to nerovnostářské země, kde jsou velké rozdíly v redistribuci bohatství mezi obyvateli, jejichž životní standard není vysoký. Často je zde i zakořeněná diverzifikace společnosti na základě majetkových tříd či etnických skupin. Tyto státy velice usilují o vliv a moc v regionu, kde chtějí zaujmout dominantní pozici. Jsou nakloněni regionální spolupráci a integraci s vidinou posílení jejich vlivu a moci. Ačkoli jsou většinou v regionu dominantní, z čehož profitují, jsou stále podřízeny státům v centru mezinárodního systému a ekonomiky, kde se tradiční střední mocnosti nacházejí. Jsou to příznivci reformy v mezinárodním systému, což povede k posílení jejich pozice v rámci systému. Nové střední mocnosti nemají materiální ani finanční kapacity na poskytování rozvojové pomoci. V některých případech ji dokonce přijímají. Nové střední mocnosti hrají vedoucí roli v regionu z pragmatických důvodů, aby byly viditelné i na mezinárodní úrovni a mohly tak usilovat o větší vliv. Snaží se podpořit

svůj region a pomoci mu, zároveň se však od něj distancují ve snaze zařadit se mezi lepší země (Jordaan, 2003: 170-175).

Ačkoli jsou si tradiční i nové střední mocnosti v mnohém podobné existují mezi nimi patrné rozdíly. Konec studené války učinil z ekonomických témat téměř prioritní zájem systému. Umožnil tak i zemím, které se v systému doposud nezapojovaly zasahovat do něj a podpořil jejich úsilí o ekonomickou nezávislost, rovnost a právo na participaci ve světovém řádu.

1.3. Koncept národního zájmu

Národní zájem vychází z realismu, směru, který se po 2. světové válce vymezoval vůči idealismu a stal se primární teorií poválečných mezinárodních vztahů. Základními rysy realismu jsou anarchické mezinárodní prostředí, hlavní role států v systému a snaha o přežití státu pouze vlastním přičiněním. Realisté odmítají existenci sdílené morálky v mezinárodním systému, aktéři jednají pouze ve vlastním zájmu. I když ke zformování realismu došlo až v době 2. světové války, realistický pohled i koncept národního zájmu se objevuje v mezinárodní politice již dlouho. Mezi teoretiky realismu, u kterých se objevuje koncept národního zájmu, patří Thúkýdídés, N. Machiavelli či T. Hobbes (Hollis, Smith, 2000: 32-35).

Za autora pojmu „národní zájem“ je považován Ch. Beard, který rovněž rozdělil zájmy států do tří druhů. Prvním byl dynastický zájem, jehož hlavní prioritou bylo udržení monarchie a snaha o její rozšíření. Druhým zájem definoval jako *raison d'état*, ve kterém jsou státní zájmy nadřazeny zájmům koruny, vladaři i obyvatel. Třetí státní zájem byl definován jako

národní zájem, ve kterém státy nemají jinou možnost, než nadřazovat své zájmy zájmům jiných států.

V minulosti můžeme za koncepci národního zájmu považovat Machiavelliho představy o zájmech panovníka. Dnešní představa národního zájmu vznikla souběžně s představou o rovnováze moci. Dle realistů se státy nacházejí v anarchickém prostředí a jejich hlavní povinností je zajištění vlastní existence, což je zároveň primárním národním zájmem. Existuje mnoho definic národního zájmu, které se od sebe určitým způsobem liší. Národní zájem reflektuje obecné požadavky státu v souvislosti s jeho geografickou polohou, historií a vztahy k jiným státům (Hollis, Smith, 2000: 36-40).

Národní zájem se odvozuje od potřeb konkrétního státu. Hlavním zájmem je ochránit mocenskou elitu státu, jeho majetek a zajistit bezpečnost státu samotného i jeho obyvatel. Státy jsou konfliktní skupiny, jejichž zájmy se navzájem prolínají. Národní zájem tedy zájmem určité skupiny, a je projevem jejího sobectví (Morgenthau, 1985: 18-23).

Hlavní teoretik konceptu národního zájmu a představitel poválečného realismu H. Morgenthau, tvrdí, že národní zájem pomáhá státům nalézt cestu v mezinárodní politice a je jedním ze základních principů politického realismu. Morgenthauova vize realismu je založena na myšlence osudové a nekonečné touhy člověka po moci. Tvrdí, že politický realismus se řídí zákony, které mají kořeny v lidské přirozenosti. Státníci myslí a jednají dle zájmu, který je založen pouze na jejich motivu a ideologických preferencích. Národní zájem je zároveň to jediné, co řídí a soudí politické akce, projevuje se zde tedy skutečný rozměr moci státníka. Každý stát a státník musí propagovat svůj národní zájem, protože je to jediný způsob zajištění vlastní existence. Národní zájem není pouze jeden a neměnný, mění se neustále, ovlivňuje ho prostředí.

S pomocí národních zájmů všech států se formuje mezinárodní politika (Kaufman, 2006: 24-27).

Ačkoli Morgenthau nevěří na harmonii v mezinárodních vztazích, uznává určitý morální aspekt politiky a tvrdí, že státy mohou respektovat zájmy ostatních, i když primárně chrání a preferují ty své. V některých případech jsou státníci nuceni vybírat menší zlo. Morgenthau tvrdí, že je nejen politickou nutností, ale i morální povinností národa vždy následovat jeho zájmy a usilovat o naplnění národních zájmů, jestliže tak neučiní, nikdo jiný ho nenahradí (Kaufman, 2006: 29-35).

U zakladatele poválečného realismu E. H. Carr se setkáváme se dvěma rozdílnými pohledy na národní zájem. První tvrdí, že anglosaské země jsou poctivější a oproti kontinentálním zemím jednají nezištně. Proto mají tyto země právo identifikovat své národní zájmy jako globální zájmy celého lidstva. Tato interpretace je logicky populární v anglosaských zemích. Tomu nahrává skutečnost, že anglosaské národy tvořily dominantní skupinu ve společnosti a utvářely současnou podobu mezinárodního systému. Druhá pochází z prostředí kontinentu a zastává názor, že anglosaské země maskují své sobecké národní zájmy v podobě obecného dobra a snaží se je pokrytecky prosadit v mezinárodním systému (Carr, 2000: 63-70).

Koncepce národního zájmu prošla v druhé polovině 20. století určitým vývojem. Kvůli hrozbě jaderné katastrofy se národní zájem rozšířil od zájmu jedné skupiny o přežití k zájmu přežití celého lidstva. Na koncepci národního zájmu a její formování mají dnes velký vliv nadnárodní společnosti a rovněž se rozšířila o moderní politiku pojetí lidských práv, která se stává součástí všeobecné lidské společnosti. Národní zájem v současnosti nemusí vést přímo ke konfliktu s dalším státem, některé zájmy dokonce může sdílet několik států. Moderní koncepce národního

zájmu zahrnuje i nové indikátory, které ovlivňují formování národního zájmu. Kromě vojenských a politických faktorů jsou zohledněny i ekonomické, sociální či ekologické ukazatele. Národní zájmy dnes nejčastěji rozdělujeme podle tří faktorů – času, významu a obecnosti. Čas určuje délku trvání zájmu státu v mezinárodních vztazích. Význam rozlišuje důležitost zájmů. Obecnost značí, jak konkrétní zájmy jsou, zda se jedná o specifické, konfliktní, nebo identické zájmy se zájmy jiných států (Weldes, 1996: 285-287).

Ačkoli se význam výrazu národní zájem zdá zjevný, přináší s sebou řadu nedorozumění obsahových i terminologických. Národní zájem je nadřazeným výrazem pro zájmy národa i zájmy státu. Zájmy národa však nemusí docela korespondovat se státními zájmy. Existují i státní zájmy, které odporují zájmům národa a naopak. Kvůli své širokosti, obecnosti a vágnosti bývá koncept národního zájmu často předmětem kritiky. Jako národní zájem lze obhájit téměř vše. Velmi důležité je, kým a jakým způsobem je koncept definován.

Kritici často hovoří o tom, že národní zájem ve skutečnosti představuje zájem jednotlivců, kteří mezi sebou utvářejí koalice se společnými zájmy, na jejich základě je teprve národní zájem vytvářen. S tím souvisí vysoká popularita konceptu mezi politiky. Díky konceptu se jim daří propagovat osobní cíle a zájmy. Národní zájem rovněž slouží jako politické heslo a jeho prostřednictvím lze jednodušeji legitimizovat politická rozhodnutí a lépe dosáhnout podpory ze strany veřejnosti. Rovněž nepopulární politické kroky jsou prosazovány skrze politiku národního zájmu (Weldes, 1996: 275-282).

2. Historický vývoj Austrálie

Austrálie byla objevena na počátku 17. století Holanďany, kteří se vydávali na průzkumy z oblasti dnešní Indonésie. I přesto, že zde vztyčili svou vlajku, si území oficiálně nenárokovali a po několika expedicích ztratili zájem o jeho další průzkum. Mnohem významnější bylo tedy pro Austrálii vylodění britského kapitána Jamese Cooka v Botanické zátocě v roce 1770 a prohlášení území za britské.¹ Celé území Austrálie bylo prohlášeno za britské až s vytvořením kolonie Západní Austrálie v roce 1829.²

Po vítězné válce o nezávislost amerických kolonií v roce 1776³ získalo území pro Británii nový rozměr. Bylo klasifikováno jako vhodné místo pro vytvoření nové trestanecké kolonie, která by nahradila ony americké. První loď s trestanci připlula do Austrálie v roce 1788⁴ a vzápětí následovaly další. Spolu s vězni přicestovalo i několik svobodných Britů s vidinou lepšího života. Prvotní počínání na kontinentu nebylo jednoduché. Pro řadu vězňů znamenala už samotná plavba, a s ní spojené nemoci a strádání či smrt (Blainey, 1999: 14-15).

Adaptace na nové prostředí a počáteční neúspěch zemědělství přinesly další oběti. Rozmanitá fauna a flora na území byly předzvěstí bohaté úrody, což se ovšem v prvních letech nepotvrdilo a obyvatelé byli závislí

¹ Australian history (2012): European Exploration. Dostupné na: <http://www.australianhistory.org/exploration.>, 29. 1. 2012.

² CIA The World Fact Book (2012): Australia. Dostupné na: [https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/as.html.](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/as.html), 29. 1. 2012.

³ CIA The World Fact Book (2012): United States. Dostupné na: [https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html.](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html), 29. 1. 2012

⁴ CIA The World Fact Book (2012): Australia. Dostupné na: [https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/as.html.](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/as.html), 29. 1. 2012.

na dovozu. Rovněž přídělky potravin nebyly vysoké. I přes zmíněné problémy a namáhavou práci byli vězni motivováni znovuzískáním svobody a části půdy či dokonce malé farmy za odpykání trestu (Blainey, 1999: 15-18). Vězni i svobodní osadníci si novému prostředí rychle přivykli a stali se nejen samostatní, ale i aktivní v exportu. Migrace z Velké Británie narůstala a byla podpořena různými ekonomickými programy. Cesta do Austrálie nebyla pro přistěhovalce nákladnou záležitostí, někteří z nich neplatili dokonce nic. Zároveň jim bylo garantováno vlastnictví půdy. Od 30. let 19. století převyšoval počet příchozích přistěhovalců počet trestanců a zanedlouho zde bylo více svobodných lidí než vězňů (Blainey, 1999: 22-27).

Rostoucí počet obyvatel a úspěch kolonií s sebou přinášel i větší sebevědomí a touhu po větších pravomocích. Na konci 19. století, nedlouho po vyhlášení Kanadského dominia se začalo aktivně jednat o federativní uspořádání a udělení statusu dominia i Austrálii. 1. 1. 1901⁵ došlo k oficiálnímu sjednocení britských kolonií a vytvoření Australského svazu, kterému byl udělen status dominia – nezávislost v oblasti domácí politiky. Zahraniční politika země byla i nadále řízena Británií.

Austrálie byla vždy velmi loajální k britským zájmům. Pozitivní postoj zastávala i po vyhlášení nezávislosti. Jeden z hlavních důvodů tohoto počínání byla závislost země v oblasti bezpečnosti. Vypuknutí 1. světové války v Evropě znamenalo tedy i válku pro Austrálii. Ačkoli již v této době existovali odpůrci ochrany britských zájmů, většina Australanů se s nimi identifikovala a dobrovolně se na bojích podílela (Blainey, 1999: 76-77). Nejvýznamnější bitva 1. světové války pro Austrálii byla bitva u Gallipoli, jež je označována za vstup země na světovou scénu. Austrálie vyšla z války jako jedna z vítězných zemí, měla svého zástupce při jednání ve

⁵ Department of Foreign Affairs and Trade (2012): Ancient heritage, modern society. Dostupné na: <http://www.dfat.gov.au/aib/history.html>, 29. 1. 2012

Versailles a byla plnoprávně zastoupena i ve Společnosti národů. V roce 1931 jí byl udělen Westminsterský status, parlamentem ratifikován roku 1942, který oficiálně potvrdil nezávislost v oblasti zahraniční politiky (Blainey, 1999: 78-79).

Na 2. světovou válku nebyla Austrálie připravená. V době ekonomické krize se snížily vojenské výdaje a lidé byli citliví na jakékoli zvyšování cen a daní, jež bylo potřebné k modernizaci armády. Hlavním nástrojem války se stalo letectvo, které měla země slabé (Blainey, 1999: 90). I přesto země ihned po vyhlášení války podpořila Británii. Největší, a jak se prokázalo opodstatněnou hrozbou, bylo pro Austrálii Japonsko, které tentokrát bojovalo na straně nepřítele. Po pádu Singapuru a následném bombardování Darwinu Japonci v únoru 1942⁶ bylo jasné, že se válka bude ubírat pro Austrálii nečekaným směrem.

Mnohaletý spojenec a garant bezpečnosti Austrálie selhal v obraně vlastní země a nebyl tedy schopen ubránit ani jinou zemi. Hrozba japonské invaze vyvolala velké obavy, Austrálie byla nucena se vzápětí přeorientovat na nového spojence s daleko většími kapacitami, Spojené státy. Naštěstí pro Austrálii bylo její území nejpříhodnější pro uskutečnění americké ofenzívy (Firth, 2005: 31).

I nadále však udržovala vřelé vztahy s Velkou Británií, především na ekonomické bázi. Zároveň pracovala na vytvoření co nejlepšího svazku s novým ochráncem, ale také se snažila o vytvoření vlastní zahraničně politické agendy a větší samostatnost.

⁶ Australian War Memorial (2012): Second World War, 1939-45. Dostupné na: <http://www.awm.gov.au/atwar/ww2.asp>, 29. 1. 2012

3. Zahraniční vztahy Austrálie a vybraných zemí

3.1. Vztahy Austrálie a Velké Británie

Austrálie byla pro Británii vždy oddaným a spolehlivým spojencem. Stejně jako ostatní dominia podpořila Británii v Búrské válce a Boxerském povstání, takové jednání bylo pro závislou zemi samozřejmé. Tyto konflikty se Austrálie přímo nedotýkaly. Měly sice vliv na ekonomiku Británie, tedy i na obchod s Austrálií, australská aktivita ale byla především vyjádřením podpory a loajality k britským imperiálním zájmům. Sporem, který se dotýkal australských zájmů přímo, byla až 1. světová válka. V prvních měsících se bojovalo nedaleko australského území, hlavním důvodem bezprostředního vstupu Austrálie do války byly ale obavy z japonské rozpínivosti. Austrálie doufala, že se Británii podaří udržet japonské ambice v rámci námořních dohod a zároveň zabránit jiným státům pronikat do Tichomoří (Blainey, 199: 115-130).

Po vítězné válce došlo k upevnění výjimečného vztahu zemí. Zahraniční politika Austrálie odrážela imperiální zájmy, Británie byla největším obchodním partnerem Austrálie a nadále garantem její bezpečnosti. Australané byli hrdí na to, že jsou součástí mocného impéria. Kromě členství ve Společnosti národů podřizovala Austrálie i svou zahraniční politiku Británii (Key, 1945: 61-67). Velký vliv na to měl i fakt, že byla doposud závislou v oblasti zahraniční politiky. Westminsterský status byl Austrálii udělen v roce 1931 a parlament ho ratifikoval až roku 1942 (Firth, 2005: 25-26).

Stejně jako v předchozí válce reagovala Austrálie na vstup Velké Británie do války proti Německu v září 1939 bezprostředním vyhlášením války. 3. září 1939 deklaroval australský premiér Robert G. Menzies vstup země do války slovy (*„Je mou smutnou povinností oficiálně vás informovat, že*

v důsledku pokračování německé invaze Polska, deklarovala Velká Británie Německu válku, z tohoto důvodu je také Austrálie ve válce.“⁷. 2. světová válka byla velmi odlišná od první. Strategickou zbraní této války bylo letectvo, které měla Austrálie slabé, a představovalo pro zemi zcela nový rozměr nebezpečí. Japonsko stálo na druhé straně fronty a od svého vstupu do války projevovalo teritoriální ambice. Obavy Austrálie se naplnily. Británie už nepředstavovala tak suverénní mocnost, což se potvrdilo na počátku roku 1942 při pádu britské pevnosti Singapur. Zanedlouho poté se terčem japonského útoku stalo přímo australské území, to mělo zásadní vliv na vztah zemí. Austrálie si uvědomila, že garant její bezpečnosti není schopen ochránit dostatečně ani sám sebe, natož své impérium. Austrálie se s touto skutečností vyrovnávala těžko, pád Singapuru a bombardování Darwinu bylo v minulosti opakovaným předmětem australské kritiky Británie. Austrálie se musela rychle přeorientovat na spolehlivějšího a mocnějšího spojence. Válka zanechala na vztahu zemí velkou ránu (Blainey: 1999: 156-165).

Zlepšení vztahů přineslo v roce 1949 zvolení liberálů v čele s R. G. Menziesem, ten je označován za nejvíce probritského premiéra. Jeho panický strach z komunismu, který byl umocněn vítězstvím komunistů v Číně, znamenal vřelejší spolupráci na mezinárodním poli s USA, ale i Británií proti společnému nepříteli. V roce 1950 umožnil Británii zkoušku jaderných zbraní v neobydlených oblastech Austrálie, protože silné postavení Británie považoval za australský zájem a formu ochrany země. Menzies si velmi cenil monarchie a obdivoval ji. Byl to on, kdo v roce 1954 přivítal poprvé v historii britského monarchu na australské půdě (Bridge, 2006: 661-662). Především kvůli jeho osobě podpořila Austrálie

⁷ „It is my melancholy duty to inform you officially, that in consequence of a persistence by Germany in her invasion of Poland, Great Britain has declared war upon her and that, as a result, Australia is also at war.“ (Menzies dle Firth, 2005: 32)

Británii v roce 1956 při Suezské krizi. Suezský průplav byl sice pro Austrálii strategickým místem, a jednou z hlavních dopravních tepen pro přepravu zboží z a do Evropy. Hlavním důvodem bylo však opětovné vyjádření podpory Británii. Neúspěch akce a stažení britských jednotek ze Suezů poškodily v očích Australanů Menziesovo jméno. Existovala však i skupina zastánců, kteří byli hrdí na to, že země konečně projevila asertivitu. Kritici Menziese odsuzují za jeho roajalismus a vytvoření země, která hleděla do minulosti a byla odolná změně. Menzies ale zároveň pracoval na utužování vztahů s USA a pokoušel se rozvíjet regionální obchodní spolupráci. Jako obdivovatel Británie si byl dobře vědom i jejích slabín a nevýhod těsného spojení (Blainey, 1999: 165-179).

Geografická vzdálenost od Británie vedla Austrálii postupně k vytváření vlastní identity. Na přelomu 60. a 70. let začaly svazky zemí opět slábnout. Británie se potýkala s ekonomickým propadem a její místo hlavního obchodního partnera Austrálie zakrátko převzaly Japonsko a USA. Austrálie začala více myslet sama na sebe a usilovat o to, co bylo v jejím zájmu a mohlo jí přinést lepší postavení v regionu. V roce 1967 vystoupila ze šterlinkové oblasti, novou měnou se stal australský dolar a za hlavní rezervní měnu byl přijat americký dolar. Velká Británie vstoupila v roce 1971 do Evropského hospodářského společenství, což znamenalo zrušení imperiálních obchodních výhod a způsobilo rozpad šterlinkové oblasti. V témže roce země mezi sebou zavedly vízovou povinnost. O prvenství v přistěhovalectví připravili Brity brzo Italové a Řekové. V roce 1965 vyslala Austrálie své vojáky do války ve Vietnamu zcela nezávisle na Británii. Austrálie se snažila zbavit své „nálepky“ imperiálního satelitu a součásti koloniální mocnosti. Rozvíjela vztahy s ostatními zeměmi regionu, kde se snažila vybudovat si silné postavení (Bridge, 2006: 662-665).

V polovině 70. let, kdy byl australský nacionalismus na vzestupu, měl vliv na australsko-britské vztahy incident ohledně odvolání premiéra Whitlama. Premiér nebyl schopen prosadit v opozičním senátu návrh státního rozpočtu a po odmítnutí uspořádat volby byl odvolán generálním guvernérem. Toto vzbudilo vášnivou debatu nad tím, jaké pravomoci by měl mít monarcha prostřednictvím guvernéra na území nezávislého státu. S vládou labouristů je spojena snaha o vytvoření vlastní identity a podpora australského nacionalismu. V 70. letech uspořádala referendum o ustanovení nové australské hymny, která by vystřídala britskou. V roce 1984 byla za australskou hymnu prohlášena *Advance Australia Fair* (Jones, Smith, 2000: 387-395).

Problematickým aspektem pro australskou nezávislost na Británii byla nejvyšší soudní odvolací instance. Ačkoli v Austrálii existoval nejvyšší soud, byla zde v určitých případech možnost, stejně jako v Kanadě, odvolat se k britskému nejvyššímu soudu. Tato možnost byla aktivně využívána. Zrušit se ji podařilo až labouristické vládě v roce 1986 vydáním zákona o Austrálii (Gare, 1999: 251-252).

Posilování nezávislosti Austrálie a vzrůstající nacionalismus probudil v Austrálii republikánské tendence. V 90. letech se etablovalo republikánské hnutí. Od roku 1994 například Australané nepřisahají věrnost královně, ale Austrálii. Republikánské hnutí prosadilo v roce 1999 uskutečnění referenda o prohlášení Austrálie republikou. Referendum mělo dvě části. První se týkalo výše zmíněného prohlášení Austrálie republikou. Královna, reprezentovaná generálním guvernérem by byla nahrazena prezidentem voleným dvou třetinovou parlamentní většinou. Druhá část se týkala australské ústavy. Zdali má dojít k připojení preambule. Referendum se konalo 6. listopadu 1999 a žádný z návrhů nebyl podpořen. V otázce vytvoření republiky se vyslovilo 55% voličů pro zachování stávajícího stavu a 45% proti (Irving, 1999: 111-115).

I když se může zdát, že australský nacionalismus a britská integrace do Evropy měla na vztah zemí negativní vztah, mají Austrálie s Velkou Británií stále velmi vřelé vztahy. Globalizace ekonomického systému přivádí do Austrálie britské investory a naopak. V Británii žije početná australská minorita a Austrálie je vyhledávaným turistickým letoviskem Britů.

3.2. Vztahy Austrálie a USA

Austrálie a Spojené státy mezi sebou mají jedinečný vztah. Je založen na vzájemných sympatiích, společných hodnotách, podobném historickém vývoji a společném smýšlení. Ačkoli se o navázání vztahů mezi Austrálií a USA hovoří v souvislosti s 2. světovou válkou, australský zájem o jejich budování projevil premiér Menzies již před válkou. Zdůraznil, že Austrálie by se měla začít orientovat i na jiné státy kromě Británie (Firth, 2005: 25).

Po útoku na australské území a selhání mocenských kapacit Británie v Pacifiku vítali Australané nadšeně americkou pomoc a podporu. Spojené státy převzaly hlavní roli ohledně australské bezpečnosti a Washington se stal pro Austrálii mnohem důležitější, než Londýn. K přeorientování Austrálie napomohla expanze komunismu i pád Británie (Blainey, 1999: 158-161).

Po 2. světové válce se australský ministr zahraničí H. V. Evatt snažil vyvíjet nezávislou zahraniční politiku. Austrálie vyvíjela iniciativu v rámci regionu, kam posílala své vojenské jednotky zajistit bezpečí, aktivně vystupovala i v nově vzniklé OSN, kde prosazovala spravedlivější zastoupení států v rozhodovacích procesech a očekávala i přenesení určité míry zodpovědnosti na země jako byla ona sama. Evatt usiloval o větší nezávislost zahraniční politiky, byl si ale vědom, že v obranné

politice země potřebuje garanta bezpečnosti. Byl zastáncem obranné aliance s USA, byl však ochoten akceptovat i neformální rozšíření. Jako způsob viděl zahrnutí Austrálie do pole působnosti Monroeovy doktríny (McLean, 2006: 64-67).

V roce 1949 přišla s nástupem liberální vlády Menziesova změna. Zatímco Evatt se snažil, aby USA i Británie uznaly hlavní roli Austrálie v Pacifiku, Menzies se opět vrátil k utužování dobrých vztahů s mocnými spojenci. Liberálové usilovali především o formální dohodu o garanci bezpečnosti Austrálie a zahraniční politika se opět navrátila k závislosti. Velký vliv mělo i veřejné mínění, které aliance s mocnostmi podporovalo, Australané se často cítili být Brity a USA pro ně byly bratrským národem. Kritici této politiky tvrdí, že země přešla z britského na americké patolízalství. Zastánci aliance naopak věří, že spojení s USA bylo pro zemi nezbytné a že nezávislá zahraniční politika do určité míry existovala (McLean, 2006: 68-71).

V roce 1951 byla podepsána obranná smlouva mezi Austrálií, Novým Zélandem a Spojenými státy (dále jen ANZUS). O vytvoření takovéto aliance se hovořilo již od útoku Japonska na Pearl Harbor. Hlavní iniciativu ale převzala až Menziesova vláda. Vytvoření aliance komplikoval neshodný postoj Austrálie a Nového Zélandu k poválečnému uspořádání Japonska. Austrálie usilovala o to, aby byl ANZUS formou Severoatlantické aliance a obsahoval explicitní vyjádření, že případný ozbrojený útok proti jedné zemi znamená útok proti všem signatářům. Ve smlouvě stojí pouze, že útok znamená pro signatářské země nebezpečí. Pro USA byl ANZUS tedy jen další aliancí proti komunismu (Killen, 1952: 137-141).

Postupem času se ukázalo, že do ANZUS byla z australské strany vkládána mnohem vyšší očekávání. Austrálie počítala s americkou

pomocí v rámci aliance při zásahu proti Indonésii v 60. letech, o kterou třikrát žádala, a nebylo jí vyhověno. I přesto se nadále pokoušela udržet co nejintenzivnější vojenskou spolupráci s USA a svým jednáním se Američanům zavděčit. Austrálie si byla vědoma toho, že vybudování vlastní armády, která by byla schopna efektivně ubránit zemi, by bylo mnohem nákladnější, než udržování aliance s USA. Příkladem může být svolení k vybudování protiraketové obrany USA na australském území, nebo účast Austrálie ve válce ve Vietnamu (McLean, 2006: 75-77).

Australská účast ve válce ve Vietnamu je často vnímána jako národní tragédie. Země se ale rozhodla z vlastní vůle a zapojení do války se na počátku setkalo s podporou veřejnosti. USA žádaly Austrálii o podporu při operaci v Indočíně již v roce 1954. Země se konfliktu nechtěla účastnit, zároveň ale potřebovala ujistit USA o své podpoře. Spojené státy se v onu chvíli spokojily s vyjádřením podpory, situace ale vytvořila nepříjemný precedens. Další žádosti USA musela Austrálie vyhovět, roku 1962 vyslala do Vietnamu vojenské instruktory a v roce 1965 již kompletní vojenské jednotky. Hlavním záměrem Austrálie bylo prokázat oddanost USA. Počet vyslaných jednotek původně nebyl vysoký. Po federálních volbách roku 1966 byl Menzies vystřídán stranickým kolegou Holtem, který se rozhodl počet vojáků ve Vietnamu zdvojnásobit. Australská účast ve Vietnamu byla veřejností vnímána pozitivně, do té doby než padli první Australané. V roce 1967 začalo v USA docházet k masovým protestům, prokázalo se, že v této válce nemá militární převaha smysl a oběti válce jsou bezúčelné. Protesty v Austrálii začaly v roce 1969, po jejich konání následovalo stahování australských jednotek. Poslední vojáci se z Vietnamu vrátili v roce 1972. Australská participace je ukázkou vysoké ceny, kterou země platila za alianci s USA (Barclay, 1988: 18-22).

Neúspěch USA ve válce ve Vietnamu vedl k vydání Nixonovy doktríny, která měla pro Austrálii klíčový význam. Spojené státy prohlásily, že jejich spojenci by se měli spoléhat v rámci regionu především na své obranné síly, USA garantují zásah pouze v případě jaderného ohrožení. Pro liberální vládu, která na garanci bezpečnosti formou ANZUS spoléhala, to byl šok. Z tohoto důvodu vyhráli v roce 1972 federální volby labouristé (Firth, 2005: 35-38).

Nově zvolená vláda v čele s premiérem Whitlamem prosazovala novou éru v zahraniční politice. Více asertivní, nezávislou, ekonomicky a regionálně zaměřenou politiku. Tento postoj nebyl nijak zaměřen proti USA, Whitlam se pouze snažil probudit ducha australského nacionalismu. Jeho přístup vzbuzoval ve Washingtonu obavy. Spojené státy nebyly zvyklé na to, že obvykle vstřícný a poslušný spojenec zastává v něčem protichůdné názory a snaží se rozvíjet na nich nezávislou politiku. Pragmaticky zaměřené vztahy s Indonésií a tolerance dění na Východním Timoru vedly k pádu labouristů. V roce 1975 do čela země nastoupili opět liberálové a spolu s nimi obavy z rozpínání komunismu i těsné vazby s USA (Firth, 2005: 39-43).

V 80. letech došlo k návratu labouristů do vlády. Nová vláda měla k USA ale vstřícnější přístup, vlivem ekonomické krize byla Austrálie poslušným partnerem USA, jelikož měly velký vliv na image Austrálie u zahraničních investorů. Austrálie v této době opět potvrdila loajální spojení s USA v rámci ANZUS, když se postavila na stranu Spojených států proti Novému Zélandu, který chtěl prohlásit jižní část Pacifiku za bezjadernou zónu. To by znemožnilo plavby americkým jaderným ponorkám a lodím vezoucí jaderný materiál. V roce 1990 Austrálie opět aktivně podpořila vojenskou akci USA v Perském zálivu. Tato válka vojenskou spoluprací zemí upevnila a oproti Vietnamu nevyvolala žádné rozporuplné reakce (Firth, 2005: 57-61).

Válka v zálivu započala další úspěšnou etapu australsko-amerických vztahů v 90. letech. Ani změna vlády v roce 1996 neměla vliv na jejich bezproblémový průběh. V roce 1997 vydala liberální vláda Johna Howarda novou strategii zahraniční politiky Austrálie *V národním zájmu*, jejíž součástí je udržování nadstandardních vztahů se Spojenými státy (Firth, 2005: 92).

Závislost na USA je často vnímána jako produkt koloniální mentality. Neznamená to však, že by Austrálie nebyla schopná jednat nezávisle na spojencích či prosadit své vlastní zájmy. Hlavním zájmem australské zahraniční politiky bylo dosáhnout národního zájmu. Vztahy Austrálie a USA můžeme tedy považovat za produkt tradiční závislosti, nebo způsob k dosažení národního zájmu (McLean, 2006: 74).

3.3. Vztahy Austrálie a Japonska

Japonsko bylo Austrálií dlouho vnímáno jako hrozba. Obchodní spolupráce a námořní dohody Japonska s Velkou Británií v první polovině 20. století však pro Austrálii znamenaly jistou formu záruky, že se jedná o spojeneckou zemi. Druhá světová válka potvrdila australské obavy z rozpínavosti Japonska, které se oproti 1. světové válce postavilo na stranu nepřítele. Útoky na australské území v roce 1942 a japonské úspěchy v Pacifiku potvrdily obavy a prohloubily australské nepřátelství vůči Japonsku.

Po 2. světové se Austrálie aktivně zapojila do dění v jihoasijském regionu i přímo v Japonsku. Australští vojáci veleli okupačním jednotkám na území Japonska a bojovali proti japonským okupantům po celé jihovýchodní Asii. Austrálie předsedala válečnému tribunálu pro Dálný východ. Jejím hlavním cílem bylo kontrolovat Japonsko, jeho kapacity a

později mu znemožnit navázání spolupráce s Čínou. Toho se snažila dosáhnout tím, že sama navázala spolupráci, především obchodní, s Japonskem. Austrálie usilovala o obnovu země, ne však v takové míře, aby ji mohla znovu ohrozit. Oproti tomu cílem USA bylo vytvořit z Japonska schopný, samostatný a prozápadní stát. V roce 1954 USA zahájily program znovu vyzbrojení Japonska, v čemž byla Austrálie zásadně proti. I přesto se však z Japonska stala země s převážně pacifistickým přístupem (Braddick, 2010: 371-376).

Austrálie měla velký zájem na tom, aby se Japonsko nestalo silnou zemí, která bude představovat hrozbu i konkurenci. Příkladem prosazování tohoto zájmu je v 50. letech snaha znemožnit přístupu Japonska do plánu Kolombo ohledně poválečné rekonstrukce Jihovýchodní Asie a Tichého oceánu. Japonsko požádalo o zařazení do plánu Kolombo v roce 1951, Austrálie a Nový Zéland jeho žádost až do roku 1954 blokovaly. Součástí australské strategie zamezení japonské spolupráci s komunistickou Čínou bylo posilování ekonomických vazeb. V roce 1954 se Japonsko stalo druhým největším příjemcem australského exportu (Braddick, 2010: 381-385).

Obchodní spolupráce Japonska a Austrálie se rozvíjela již od 19. století, hlavní obchodní komoditou se stala vlna. V 50. letech 20. století tvořila tři čtvrtiny australského exportu do Japonska. Byla stejně důležitou komoditou, jako se později staly uhlí a železná ruda.⁸

V roce 1957 uzavřely Japonsko a Austrálie první obchodní dohodu o spolupráci. Na rozvoj obchodní spolupráce mezi zeměmi mělo velký vliv stahování Velké Británie z Pacifiku a její pozdější vstup do Evropského hospodářského společenství. Absenci svého obchodního spojence se

⁸ DFAT (2012): Australia and Japan: How distance and complementarity shape a remarkable commercial relationship. Dostupné na: http://www.dfat.gov.au/publications/aus_japan/chapter1.html, 30. 3. 2012.

země rozhodly kompenzovat vzájemnou spolupráci. V roce 1966 byla Velká Británie vystřídána Japonskem v oblasti největšího odběratele australského exportu. A od roku 1971 bylo Japonsko největším obchodním partnerem Austrálie, tuto pozici si udržovalo až do 90. let kdy se o prvenství střídalo se Spojenými státy. Nejdůležitější smlouvou mezi Japonskem a Austrálií je smlouva o přátelství a spolupráci NARA (Nippon-Australia Relations Agreement), která byla podepsána v roce 1976. Smlouva měla odrážet charakter australsko-japonského partnerství. Zprostředkovávala spolupráci na politické, ekonomické, sociální a kulturní úrovni a mimo jiné upravovala otázky migrace mezi zeměmi.⁹

Hlavními komoditami australsko-japonského obchodu byly od 60. let uhlí a železná ruda. V 80. letech se ale ceny těchto surovin propadly a některé země včetně Austrálie postihla ekonomická krize. Australský export byl zaměřen na vývoz těchto komodit, propad jejich cen se spolu s krizí velmi podepsal na australské ekonomice. Oproti tomu japonská ekonomika si vedla velmi dobře a neustále rostla. Australští zástupci měli pocit, že se Japonsko rozvíjí na její náklady. Snažili se tedy o restrukturalizaci australského hospodářství a usilovali o snížení cel na dovoz svého zboží, což korespondovalo se smlouvou NARA (Miller, 2006: 507-509).

Australsko-japonský obchod s uhlím a železnou rudou byl unikátní. Japonsko za tyto komodity platilo jednu z nejvyšších cen na světě, australská nabídka se jako protipól řídila přesně dle japonské poptávky. Téměř monopolní postavení Austrálie co se týče exportu uhlí a železné rudy do Japonska skončilo, když Japonsko navázalo v této oblasti obchodní styky s Kanadou a Spojenými státy. Na australské zboží byla

⁹ Department of Foreign Affairs and Trade (2012): Japan country brief. Dostupné na: http://dfat.gov.au/geo/japan/japan_brief.html, 20. 3. 2012.

uvalena přírážka stejně jako na ostatní a muselo čelit konkurenci. To vnímala Austrálie jako obchodní diskriminaci, která byla v rámci smlouvy NARA nepřípustná (Miller, 2006: 509-510).

V roce 1986 jel australský premiér Hawke vyjednávat do Tokia o ekonomické pomoci Japonska Austrálii a o ukončení obchodní diskriminace, což bylo v souladu se smlouvou NARA. Austrálie doufala v příliv japonských investic, které by napomohly restrukturalizaci hospodářství (Miller, 2010: 511).

Vyjednávání skončilo úspěšně. Japonsko zvýšilo export zahraničních investic do Austrálie, dále například otevřelo svůj trh australskému exportu hovězího masa a v druhé polovině 80. let přesunulo část rychle se rozvíjejícího automobilového průmyslu na území Austrálie.¹⁰

V souvislosti se stahováním Velké Británie z Pacifiku se Japonsko začalo spoléhat ohledně bezpečnosti regionu na USA a jejich závazek v rámci ANZUS. Austrálie byla pro vyšší aktivitu Japonska v oblasti bezpečnosti regionu a USA se vyjádřila pozitivně v otázce začlenění Japonska do ANZUS (Braddick, 2010: 376-378).

Na konci 60. let přístup USA změnila válka ve Vietnamu a s ní související vyhlášení Nixonovy doktríny. Ta deklarovala, že Spojené státy očekávají od svých spojenců aktivní přístup a zabezpečení sebe samých v oblasti lokálních sporů a konfliktů bez účasti USA. Spojené státy se v konfliktu budou angažovat, pouze pokud nebezpečí národa ohrozí jaderná mocnost (Girling, 1970: 50-53). Japonsko a Austrálie sdílely obavy z absence USA v Pacifiku, což je vedlo k budování spolupráce v oblasti bezpečnosti.

¹⁰ DFAT (2012): Australia and Japan: How distance and complementarity shape a remarkable commercial relationship. Dostupné na: http://www.dfat.gov.au/publications/aus_japan/chapter1.html, 30. 3. 2012.

Konec studené války znamenal pro obě země upevňování starých a vytváření nových regionálních vazeb. Vzestup Číny v 90. letech jejich spolupráci, především bezpečnostní posílil. Pro obě země představovala Čína hrozbu. Jaderné krize v Severní Koreji a Číně vedly ke společnému apelu Japonska a Austrálie na potvrzení amerických závazků o přítomnosti v Pacifiku. Japonsko a Austrálie následně začaly vyvíjet globální iniciativu proti jadernému zbrojení (Anno, 2011: 24-29).

Vztahy Austrálie a Japonska jsou v dlouhodobém měřítku na velmi dobré úrovni. Ovlivňuje je společné spojení s USA, snaha o jejich udržení v Asii a podobná obtíž s identifikací mezi asijskými státy. Společně se dlouhodobě snaží o jaderné odzbrojení. Austrálie podporuje japonské aspirace ohledně stálého členství v Radě bezpečnosti OSN a obě země jsou rovněž zastáncem reformace celého systému OSN.

3.4. Vztahy Austrálie a Čínské lidové republiky

Vztahy Austrálie a Číny mají dlouhou tradici v rámci spolupráce Číny a Britského impéria. Jejich charakter změnilo vítězství komunistů v roce 1949 a následný postoj západního světa, jehož součástí Austrálie byla.

Po 2. světové válce se Austrálie snažila spolupodílet na budování mezinárodního systému v nejvyšší možné míře. Tehdejší ministr zahraničí Evatt byl i přes konflikt v Číně a hrozící expanzi komunismu přesvědčen, že je nutné zahrnout pevninskou Čínu do mezinárodního systému, aby bylo možné ji co nejlépe kontrolovat. Měsíc po vítězství komunistů v Číně v roce 1949 zvítězili v Austrálii liberálové s antikomunistickým programem. Tato skutečnost měla velký vliv na formování vztahu zemí a oficiální postoj Austrálie. Ačkoli oficiální politikou Austrálie na počátku 50. let bylo neuznání pevninské Číny, ministr

zahraničí Casey se snažil udržovat kontakty s Čínou, jak nejintenzivněji to bylo možné. Zastával názor, že uznání pevninské Číny je do budoucna možné a dokonce velmi žádoucí (McLean, 2008: 14-18).

V otázce uznání Číny nebyla tedy společnost v Austrálii jednotná, jednotné názory nesdíleli ani její největší spojenci. Velká Británie byla zastáncem uznání Čínské lidové republiky. Chtěla si tímto přístupem zajistit náklonnost asijských obchodníků a obávala se zhoršení ekonomického postavení Hong Kongu v rámci pevninské Číny. Oproti tomu Spojené státy byly pro uznání vlády nacionalistů na Taiwanu jako jediné Číny. V roce 1950 byla obsazena v Pekingu americká ambasáda a následně musely být zavřeny všechny americké konzuláty v zemi. Dalším faktorem amerického postoje vůči pevninské Číně bylo navázání přátelských styků se Sovětským svazem. USA se rovněž obávaly toho, že uznáním pevninské Číny by projevily schválení a toleranci ke komunistickému režimu (McLean, 2008: 20-23).

Oficiálně se Austrálie přiklonila na stranu USA. Ve společnosti převládal názor, že na vývoj situace v Číně má vliv Sovětský svaz, kterému se nepodařilo expandovat na západ v Evropě a proto se pokouší expandovat na východ. To vytvářelo obavy ohrožení samotné Austrálie. I přesto se část politického spektra v čele s Caseym snažila udržet dveře k Číně otevřené. Do roku 1966 například nedošlo k otevření australské ambasády na Taiwanu a vláda nacionalistů čelila australské kritice. Austrálie rovněž obchodovala s nestrategickým materiálem s komunistickou Čínou (McLean, 2006: 66-68).

Po válce v Koreji dialog Austrálie s pevninskou Čínou zintenzivnil. Opozice vůči oficiální politice v čele s Caseym trvala na tom, že je důležité mít komunisty pod dohledem. S každým odmítavým krokem západu vůči pevninské Číně se Peking posouval blíže k Moskvě. Následovala řada

osobních setkání ministrů zahraničí Austrálie a Čínské lidové republiky, především z Caseyho iniciativy. Zástupci zemí se shodli na tom, že mezi zeměmi existuje řada překážek, ale ujistili se o vzájemných sympatiích. Z hlediska Austrálie byla tato jednání krokem k větší autonomii v rámci regionu. Země byla považována za americký satelit, bylo tedy potřeba vyvíjet vlastní iniciativu a budovat regionální dohody. Oficiální postoj vůči Číně však zůstal stejný (McLean, 2008: 27-35). Změna přišla až s obratem v zahraniční politice USA. Oficiální diplomatické styky mezi Austrálií a Čínskou lidovou republikou byly ustanoveny 21. 12. 1972.¹¹

Od navázání oficiálních diplomatických vztahů spolu země velmi intenzivně spolupracují. Austrálie představuje jakéhosi mediátora mezi USA a Čínou. Je v jejím zájmu naklonit si obě země. Vůči Číně vyvíjí Austrálie agendu střední mocnosti, snaží se posilovat především ekonomické vztahy a jedná o společném zapojení zemí v rámci globálních i regionálních institucí. Existují i názory, že kdyby byl australský přístup vůči Číně od počátku vstřícnější, její postavení v rámci regionu by bylo mnohem lepší. I přes dobré vztahy s Čínou se Austrálie v oblasti bezpečnosti i nadále spoléhá na USA. V případné konfrontaci USA a Číny by se Austrálie postavila na stranu svého vojenského spojence. Jelikož si je vědoma následků takové situace, snaží se vytvářet agendu, aby ke konfrontaci nemohlo dojít a zachovat stávající řád (White, 2011: 83-88).

¹¹ Embassy of the People's Republic of China in Australia (2012): Sino-Australia Relations. Dostupné na: <http://au.china-embassy.org/eng/zagx/zzgx/t46181.htm>, 20. 3. 2012.

3.5. Vztahy Austrálie a Indonésie

Indonésie je největším a nejvýznamnějším australským susedem. Je pro Austrálii důležitá z hlediska integrace do Asie, zároveň však dlouho spadala do schématu severní hrozby. Ačkoli jsou země v posledních letech dobrými partnery, Indonésie představuje pro Austrálii prostředníka k méně přátelským zemím regionu, v minulosti byly jejich vztahy velmi napjaté.

Po 2. světové válce si byla Austrálie vědoma nutnosti navázání kontaktu s okolními zeměmi a snažila se vybudovat si v regionu silné postavení. Konec války přinesl do Jihovýchodní Asie nestabilitu a vrůstající nacionalistické tendence. Austrálie zaujímala k těmto nacionalistickým hnutím pozitivní stanovisko, jelikož sama začala rozvíjet svou národní identitu. Zároveň měla ambice na vytvoření vazeb s novými zeměmi, což by zmenšilo její závislost na velkých spojencích.

Po válce vedla Austrálie na území Nizozemské východní Indie operace proti okupačním jednotkám Japonska, měla za úkol přijetí kapitulace Japonska, osvobození a návrat válečných zajatců a obnovení pořádku na území. To tvořilo základ dobrých vztahů mezi zeměmi. Nedlouho po japonské kapitulaci vyhlásili indonéští nacionalisté pod vedením generála Sukarna nezávislost. Nizozemí však počítalo s obnovením své vlády nad územím. Austrálie byla nacionalistům nakloněna a podporu vyjádřila i odmítáním holandských lodí, které zásobovaly vojáky v konfliktu v australských přístavech. Velká Británie australským přístupem nebyla nadšena. Obávala se ohrožení vlastního impéria a chtěla si udržet dobré vztahy s Holandskem. V této otázce se Austrálie shodla se svým druhým velkým spojencem USA. V roce 1947 Austrálie uznala nezávislost Indonésie a sama se na ní jako člen Rady bezpečnosti OSN podílela (Ismail, 2011: 151-155).

Mezi lety 1963 až 1966, kdy probíhala indonésko-malajská konfrontace, zasáhla Austrálie spolu s Velkou Británií proti Indonésii. Indonéský prezident Sukarno byl již od počátku odpůrcem malajské nezávislosti a jeho snahou bylo připojit území Malajsie k Indonésii. Rovněž při anexi západní části Nové Guinei v roce 1969 se Austrálie postavila na stranu západu a bylo proti. Tyto australské postoje vedly ke zhoršení vztahů mezi zeměmi a k ostré kritice ze strany Indonésie (Petrů, 2011: 13).

Největší vliv na vztahy zemí měla problematika Východního Timoru. Ostrov Timor leží přibližně 400 mil severozápadně od australského Darwinu.¹² Po staletí byl okupován Nizozemskem na západě a Portugalskem na východě. Západní část přešla v roce 1949 pod správu Indonésie, východní část byla dekolonizována jako ostatní portugalské kolonie až v 70. letech. V této době začala debata mezi politickými stranami na Východním Timoru. Dvě největší strany usilovaly o nezávislost, třetí byla pro integraci do Indonésie. Neshoda o budoucnosti ostrova vedla k občanské válce, ve které Indonésie velmi intenzivně podporovala připojení východní části ostrova ke svému území. Válka skončila vítězstvím stran pro nezávislost, která byla vyhlášena v listopadu 1975. Tato nezávislost byla již v prosinci 1975 konfrontována vojenskou invazí Indonésie (Firth, 2005: 183-184).

Austrálie byla jednou z mála zemí, které v roce 1975 indonéskou anexi Východního Timoru tolerovaly. Své jednání ospravedlňovala tím, že indonéský režim prezidenta Suharta byl výslovně prozápadní, antikomunistický a nezávislost Východního Timoru by mohla ohrozit bezpečnost v regionu. Navíc byla Indonésie klíčovým partnerem USA v jihovýchodní Asii. Anexe Timoru rozdělila vládnoucí labouristy na dvě

¹² Distancefromto.net (2012): Distance from Timor Leste to Australia. Dostupné na: <http://www.distancefromto.net/distance-from/Timor+Leste/to/Australia.>, 30. 3. 2012.

skupiny. Pravé křídlo včele s premiérem Whitlamem tiše tolerovalo Indonésii, levé křídlo ji ostře kritizovalo a uvažovalo ukončení vojenských dodávek do země. Tichá tolerance indonéského chování nakonec zapříčinila pád labouristů. Nově zvolení liberálové počínání Indonésie kritizovali, žádná jiná opatření ale nezavedli a v roce 1985 Austrálie připojení Východního Timoru k Indonésii uznala. Ve skutečnosti neměla reálné možnosti efektivně zasáhnout (Firth, 2005: 61-63).

Australské chování lze zdůvodnit především tím, že velmi těžila z partnerství s Indonésií. Již od 80. let byla velmi zainteresována v těžbě plynu, který se nacházel v Timorském moři. Hranice exkluzivních ekonomických zón mezi Timorem a Austrálií však nebyla jasná. Austrálie byla přesvědčena, že vyjednávání s Indonésií bude úspěšnější než rozhovory s autonomní vládou Východního Timoru. Vyjednávání o těžbě začala v roce 1979. Země se ale nedokázaly dohodnout na hranici zón. Indonésie chtěla vést hranici přesně v polovině cesty, oproti tomu Austrálie chtěla, aby hranice kopírovala tvar severního pobřeží. Země se nakonec dohodly o vytvoření zóny společné kooperace v místě nejasné hranice a smlouvu Timor Gap uzavřely v roce 1991 (Firth, 2005: 184-185).

Na konci roku 1991 došlo na Timoru k násilnému potlačení demonstrací známému jako masakr na hřbitově Santa Cruz. Tato událost měla velký vliv na celosvětovou veřejnost. I přesto ji vláda Austrálie více méně ignorovala a pokračovala ve spolupráci s Indonésií. Ministr zahraničí Gareth Evans si byl plně vědom výhod, které vyplývají z partnerství a události prezentoval jako nestátní záležitost určitého etnika. V průběhu 90. let se vztahy zemí rozvíjely, podařilo se uzavřít mnoho obchodních dohod, které integrovaly Austrálii lépe do regionu. Vláda upřednostnila ekonomický profit před morálním rozměrem (Firth, 2005: 65).

Opětovné řešení otázky Východní Timoru začalo v roce 1999, kdy se pod záštitou OSN konalo referendum o vyhlášení nezávislosti Timoru. Občané se vyjádřili pro samostatnost, to ale vzbudilo násilí proindonéských aktivistů i ze strany samotné Indonésie. Pro stabilizaci situace OSN byla zřízena mise OSN INTERFET, kterou vedla australská armáda. Iniciativu převzala ve snaze odčinit své chyby ohledně Timoru a také z důvodu role regionální mocnosti (Petrů, 2011: 13-14).

Australský přístup k Východnímu Timoru je hodnocen jako velký neúspěch pro zahraniční politiku či jako diplomatická tragédie. I když by pravděpodobně australský zásah situaci nezměnil, kritizována je rezignace na jakoukoli akci. Ignorance Východního Timoru však přispěla k velkému rozvoji vztahů mezi Austrálií a Indonésií a přinesla zemi velké zisky. Z hlediska národního zájmu lze tedy australský postoj považovat přinejmenším za účelný (Mackie, 2001: 140-142).

3.6. Vztahy Austrálie a Papui Nové Guinei

Austrálie se vždy zajímala ze strategických důvodů o území Nové Guinei. V záležitostech východní části ostrova se angažovala od počátku 20. století. Správa nad jihovýchodní částí ostrova jí byla přidělena pod názvem Papua roku 1906, do té doby území spravovala Velká Británie. Po 1. světové válce přešla pod správu Austrálie, jako mandátní území Společnosti národů i severovýchodní část ostrova, která byla do války německým územím. Během 2. světové války byl ostrov obsazen Japonci. Po válce byla východní část ostrova jako mandátní území Organizace

spojených národů opět svěřena pod správu Austrálii. Austrálie v roce 1949 přikročila ke sloučení území Papui a Nové Guinei.¹³

V poválečném období se Austrálie zaměřila na modernizaci území, rozvoj těžebního průmyslu, vzdělávání obyvatel a budování infrastruktury. V rámci spravování mandátního území OSN měla zemi připravit na samostatnost. V australské politice existovalo několik názorů o budoucnosti území. Hovořilo se o samostatnosti území, jeho integraci do nově vznikající Indonésie, zachování správy území či jeho integraci do Australského svazu. Australští politici se snažili zachovat co nejdéle svůj vliv nad územím. Tento zájem byl čistě pragmatický. Pro Austrálii byla Papua zdrojem nerostných surovin a levné pracovní síly. Bylo velmi výhodné mít nadvládu nad závislým územím, které bylo zároveň obranným štítem australského kontinentu. Rovněž existovaly obavy, že nezávislost země způsobí nestabilitu, mocenské boje a konflikt. Nerozhodnost Austrálie vyřešil vnější zásah OSN, která apelovala na uspíšení nezávislosti pro území. Austrálie organizovala několik svobodných voleb a postupně začleňovala místní obyvatelstvo do rozhodovacího procesu ohledně území. V roce 1973 byla Papua Nové Guinei poskytnuta vnitřní suverenita a 1975 úplná nezávislost na Australském svazu (McAuley, 1953: 60-65).

Vyhlášení nezávislosti přineslo nestabilitu, boje o moc a secesionismus. Nejhorší situace byla na ostrově Bougainville, kde byly secesionistické tendence ještě před vyhlášením nezávislosti. Ostrov Bougainville je jednou z nejbohatších provincií. S těžbou nerostných surovin, především mědi zde začala Austrálie, která místní těžební průmysl dotovala a měla z něj nemalé zisky. V roce 1988 se rozhořel konflikt mezi těžaři a odpůrci těžby, především secesionisty, kteří žádali kompenzaci za těžbou

¹³ US department of state (2012): Background Note: Papua New Guinea. Dostupné na: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2797.htm>., 25. 3. 2012.

zničené životní prostředí. Konflikt přerostl v občanskou válku nejen mezi těžaři a secesionisty, ale i mezi secesionisty samotnými. Válka přinesla ekonomické problémy do celé země a měla vliv na zahraniční vztahy země (Firth, 2005: 192-193). Austrálie dotovala armádu Papui, vyslala vlastní vojenské jednotky a dožadovala se rychlého vyřešení sporu, z důvodu ochrany vlastních investic v zemi.

V roce 1997 zasáhla Papuu ekonomická krize. Vláda došla k závěru, že konflikt na Bougainville musí být za každou cenu ukončen. Papua najala soukromou armádu, aby situaci na Bougainville vyřešila. Tato zpráva se donesla australské vládě, která se obávala zhoršení situace a přetrvání násilí. Austrálie začala apelovat na vyjednávání se zástupci všech stran sporu za pomoci OSN. Jednání byla úspěšná, OSN ukončila monitorování území v roce 2003 (Firth, 2005: 193-195).

Austrálie má dlouhodobý zájem na tom, aby se Papua Nová Guinea rozvíjela a byla stabilní. Vztahy zemí jsou upraveny četnými bilaterálními dohodami o spolupráci, jejichž koncentrace je jednou z nejvyšších na světě. Země spolupracují v oblasti bezpečnosti, Austrálie pomáhá trénovat a kvalifikovat vojenský personál Papui. Austrálie je největším investorem a donorem rozvojové pomoci pro Papuu. Zástupci obou zemí se pravidelně setkávají na fóru ministrů.¹⁴

¹⁴Department of Foreign Affairs and Trade (2012): Papua New Guinea country brief. Dostupné na: http://www.dfat.gov.au/geo/png/png_brief.html, 25. 3. 2012.

4. Analýza zahraniční politiky Austrálie

Na zahraniční politiku Austrálie v druhé polovině 20. století měly výrazný vliv charakter mezinárodního prostředí a časté střídání federální vlády. Z textu je patrné, že liberálové a labouristé měli zcela odlišný přístup k zahraniční politice. Australští liberálové v zahraniční politice inklinovali k závislosti na silnějších spojencích, což pro ně znamenalo jistou formu záruky bezpečí pro zemi. Oproti tomu labouristé se téměř vždy snažili prosazovat nezávislost v zahraniční politice, svou pozornost soustřeďovali především k regionu a ke své vizi o Austrálii jako střední mocnosti. Preferovali multilaterální diplomacii, větší nezávislost na velkých spojencích a jaderné odzbrojení (Ravenhill, 1988: 321).

V poválečném období prosazovali vládnoucí labouristé nezávislou zahraniční politiku a snažili se posilovat pozici střední mocnosti. Na půdě OSN protěžovali australské zájmy ohledně odzbrojení a dekolonizace a spolu s kanadskými zástupci vyjádřili svůj zájem podílet se na budování poválečného světa. Austrálie s Kanadou se považovaly za země, které si zaslouží rovné zastoupení v nové mezinárodní organizaci a byly přesvědčeny o tom, že udržení světového míru bude vyžadovat a využívat jejich schopnosti a kapacity. Země samy sebe nezařazovaly mezi velké ani mezi malé státy, snažily se vytvořit jedinečnou agendu střední mocnosti, která pro jejich postavení bude charakteristická (Ungerer, 2007a: 394-396).

Australský ministr zahraničí H. Evatt očekával, že země obdrží zvláštní postavení v OSN a jejím úkolem bude ochrana zájmů OSN a udržení bezpečnosti v jihozápadním Pacifiku. Podobu střední mocnosti v australské zahraniční politice viděl jako zdůrazňování multilaterální diplomacie, aktivitu v rámci mezinárodních i regionálních organizací a

zvyšování vlastní nezávislosti na ostatních státech (Ungerer, 2007a: 396).

Nástup liberální vlády v roce 1949 a vyostření konfliktu mezi východem a západem navrátilo zahraniční politiku zpět k závislosti. Vláda vedená nejvíce probritským politikem R. G. Menziesem byla zastáncem konzervativnější politiky a středně-mocenské ambice vystřídalo těsné spojení se Spojenými státy.

Závislost v zahraniční politice měla své opodstatnění. Z hlediska historického a sociálního vývoje je Austrálie západní zemí. Geograficky jsou však jejími nejbližšími sousedy, vyjma Nového Zélandu, asijské země. Z této geografické vzdálenosti od západních zemí pramení pocit ohrožení. Je tedy logické, že se Austrálie snažila potvrzovat a upevňovat spojení se západem (Bell, 1988: 190-192).

Po většinu 20. století byla navíc Austrálie klasifikována jako neobranyschopná země, což vedlo její představitele ke snaze pojistit si svou ochranu skrze bezpečnostní spolupráci, i za cenu toho, že bude do jisté míry rezignovat na nezávislou zahraničně-politickou agendu a bude podnikat nepopulární kroky. Vztah mezi zeměmi je často přirovnáván ke spolupráci „klient a patron“, kdy pro patrona, Británii a USA, je spolupráce výhodná, avšak ne na takové úrovni, že by se bez ní neobešel. Klient má zcela jinou pozici, spojení je pro něj otázkou přežití (Bell, 1988: 193-203).

Závislost Austrálii přinášela zisk stejně jako rizika. Zemi sice byla garantována bezpečnost ze strany USA a spolupráce s nimi a Velkou Británií jí přinášela prosperitu i ekonomický zisk. Závislost byla však veřejností vnímána jako negativní skutečnost, která nutila zemi podnikat kroky, které by ze svobodné vůle sama nepodnikla a rovněž se podepsala na vývoji nezávislé zahraniční politiky země.

Australskou závislost na Británii, zejména v ekonomické oblasti lze pozorovat až do vstupu Velké Británie do Evropského hospodářského společenství. Ačkoli země budovala obchodní vazby s novými zeměmi, historický sentiment a strach z asijských zemí ji vedl ke snaze zachovat co nejužší spolupráci (Bridge, 2006: 662-663). Uzavřením vojenské aliance ANZUS Austrálie zpečetila svou závislost na Spojených státech. V rámci této spolupráce musela podnikat kroky, které nebyly v souladu s její agendou ani přesvědčením. Nicméně aliance přinášela bezpečnostní záruku, jejíž obdobu vybudovat by bylo mnohem složitější a nákladnější, než spolupráce s USA (McLean, 2006: 75).

V 60. letech se Austrálie po boku Británie zúčastnila několika vojenských operací v pacifickém regionu. A i přes vládu liberálů se v těchto operacích projevovala jako mediátor, což koresponduje s rolí střední mocnosti, kterou prosazovali labouristé. Austrálie se v těchto situacích snažila vytvořit půdu pro vyjednávání a prosazovala pokojné vyřešení sporů (Petrů, 2011: 13). Rovněž rozvíjela vztahy se zeměmi regionu, především s Japonskem a udržovala obchodní spolupráci s pevninskou Čínou, což nebylo v souladu s oficiálním přístupem západního bloku.

Nástup labouristů v 70. letech přinesl další snahu o budování nezávislé zahraniční politiky a obrodu diplomacie střední mocnosti. Koncept byl v souladu s navazující spoluprací s asijskými zeměmi a probíhající dekolonizací. Uvolňování napětí mezi velmocemi a změny v ekonomické sféře, které vyvolal pád Brettonwoodského systému spolu s ropnými šoky, přinesly do mezinárodní politiky nová témata a šance na uplatnění pro střední mocnosti (Ravenhill, 1988: 314).

Nejtěsnější vazby v rámci regionu udržovala Austrálie s Japonskem, které se pro ni po vstupu Velké Británie do Evropského hospodářského společenství stalo hlavním obchodním partnerem. V důsledku omezené

působnosti vojenských kapacit USA v Pacifiku země začaly spolupracovat i v oblasti bezpečnosti a aktivně participovaly na stabilizaci regionu (Braddick, 2010: 381-383). Také s pevninskou Čínou udržovala Austrálie dobré vztahy, ještě před jejím oficiálním uznáním západem. V rámci ochrany regionu, tedy role střední mocnosti, chtěla mít Austrálie možnost komunisty lépe kontrolovat a předvídat možné hrozby pro region. Rovněž měla možnost z těchto svazků generovat výrazný zisk (McLean, 2006: 66-68).

Ideál o Austrálii jako střední mocnosti narušil její přístup k indonéské anexi Východního Timoru a tolerance násilí, kterého se Indonésie na ostrově dopouštěla. Ačkoli Austrálie v daném období uplatňovala v zahraniční politice středně-mocenský přístup, dobré vztahy s Indonésií pro ni měly rozhodující význam. Upřednostnila své ekonomické zájmy ohledně těžby v Timorském moři. Rovněž se obávala, že by případná nezávislost Východního Timoru vedla k nestabilitě ostrova, přílivu uprchlíků a byla podnětem pro secesionistické tendence v celém regionu (Firth, 2005: 184-185).

Ačkoli se v tomto období konceptu dařilo a v rámci regionu došlo k jeho rozvoji, na půdě OSN měla Austrálie jako střední mocnost v jistých oblastech svázané ruce. Neúspěch zaznamenaly její snahy o odzbrojení. Spolu s Kanadou se již od vzniku OSN snažila snížit moc USA a SSSR v aparátu a byly proti udělení práva veta stálým členům Rady bezpečnosti OSN. Zároveň se snažila skrze OSN protlačit smlouvy o odzbrojení týkající se jaderného arsenálu mocností. Aparát OSN byl však ovlivněn bipolárním konfliktem a jedinou efektivní rovinou jednání byly bilaterální dohody mezi USA a SSSR. I přes velkou iniciativu střední mocnosti neměly žádný vliv (Ungerer, 2007a: 395-405).

Nástup labouristů na konci 80. let byl pro zahraniční politiku země velkým mezníkem. Ministr zahraničí Gareth Evans se snažil vytvořit svůj vlastní koncept střední mocnosti. Evans Austrálii viděl jako zemi, která spolupracuje prostřednictvím koalic se stejně smýšlejícími zeměmi, zaměřuje se na specifickou oblast zájmů, ve které je schopna generovat úspěch a zisk. Byl si vědom toho, že není natolik silnou zemí, aby mohla ostatním vnucovat vlastní agendu. Zároveň však věřil, že je schopna pomocí diplomatických prostředků tuto agendu prosadit. Evans tvrdil, že země musí usilovat o co největší vlastní politické a ekonomické zisky, ale způsobem který má pozitivní dopady a přispívá k prosperitě celého světa. Austrálie měla být pro ostatní dobrým mezinárodním občanem (Evans, Grant, 1995: 344-345).

Oživený koncept se z tradičních částí zahraniční politiky rozšířil do oblasti exportu a zemědělství. Austrálie budovala multilaterální koalice a získala dobrou reputaci na mezinárodním poli. Koncept střední mocnosti se v jejím podání setkal s mezinárodním uznáním a podporou. Austrálie se snažila zajistit prosperitu regionu a aktivně se podílela na stabilizaci ostrovních konfliktů. Oproti původnímu konceptu byl Evansův plán více asertivní, základ však zůstal stejný (Ungerer, 2007b: 548).

V druhé polovině 90. let s nástupem liberální vlády došlo k poklesu zájmu o koncept střední mocnosti. Na vině bylo několik faktorů. Záležitosti zahraniční politiky vstoupily do pozadí a hlavní pozornost byla věnována domácí politice. Ekonomická situace donutila zemi snižovat výdaje do rezortu ministerstva zahraničí a obchodu. Od střední mocnosti a snahy o prosperitu celého světa se Austrálie přesunula k aktivní ochraně národních zájmů. Liberálové odmítli koncept střední mocnosti, měli jinou vizi o postavení Austrálie na mezinárodní scéně a zdůrazňovali bilaterální spolupráci. Velký vliv na úpadek konceptu měla krize multilateralismu a jeho selhání v konfliktech ve Rwandě a Bosně. Evansova diplomacie byla

podrobena kritice kvůli přehnané regionální iniciativě a především laxnímu přístupu k nečinnosti OSN (Ravenhill, 1988: 318-320).

Za hlavní proměnnou zahraniční politiky označovala Howardova liberální vláda národní zájem. Vydáním Bílé knihy *V národním zájmu*, v roce 1997, dodala tomuto přístupu konkrétní podobu. Aktuální národním zájmem byla ochrana národa, pracovních míst a životního standardu australských občanů (Firth, 2005: 92-94). Jelikož můžeme považovat prosazování národního zájmu za jednu z charakteristik střední mocnosti, lze říci, že Austrálie zůstala v tomto období střední mocností, i když se její agenda v jiných oblastech zúžila.

Závěr

Austrálie v současnosti patří mezi výraznější země mezinárodního systému. Zapojuje se do boje proti terorismu, zabývá se rozvojovou problematikou a ochranou životního prostředí. Velmi se angažuje v regionu Jihovýchodní Asie a usiluje o jeho stabilitu a rozvoj. Na současné postavení Austrálie, měl největší vliv vývoj zahraniční politiky v druhé polovině 20. století. Předkládaná práce se tomuto vývoji věnovala. Cílem práce bylo analyzovat vztahy Austrálie a konkrétních zemí, které měly na transformaci zahraniční politiky největší vliv a na základě toho určit, jaký teoretický koncept byl nejvíce uplatňován a je pro zahraniční politiku Austrálie nejcharakterističtější. Jedná-li se převážně o zemi závislou na velkých spojencích, střední mocnost, nebo zemi, jejíž chování je řízeno dle aktuálního národního zájmu.

Charakter poválečných vztahů s Velkou Británií byl ovlivněn pocitem sounáležitosti, který Austrálie vůči Británii pociťovala. Austrálie si uvědomovala, že mocné impérium, jehož je součástí má doby své největší slávy již za sebou a řada Australanů pociťovala vůči Británii hořkost za selhání při jejich ochraně. Válka přesto neměla na vztah zemí nijak destruktivní vliv, jak by se mohlo zdát. Austrálie se zaměřila na budování vztahů s jinými státy, její rozhodnutí však převážně korespondovala s jednáním Británie. Geografická poloha vzbuzovala u představitelů země velké obavy z ohrožení komunisty, proto byla ochotna částečně rezignovat na svou nezávislou zahraniční politiku v zájmu vyššího dobra. Rovněž v ekonomické oblasti byla Austrálie závislá na obchodu s Británií, ačkoli budovala nové obchodní dohody. Změnu vztahů přinesl úpadek Británie v 70. letech a její vstup do Evropského hospodářského společenství. Austrálie se začala soustředit převážně na své zájmy v regionu Jihovýchodní Asie a budovala svou národní identitu.

V poválečném období můžeme hovořit o australské závislosti na Velké Británii, tato závislost byla do velké míry způsobena bipolárním konfliktem. Na závislost Austrálie můžeme rovněž pohlížet jako na nástroj k přežití Austrálie, čili dosažení národního zájmu.

Vztahy Austrálie a USA po válce jsou často přirovnávány k australsko-britským vztahům před 2. světovou válkou. Austrálie se obrátila z jednoho velkého spojence na druhého. Oproti vztahům s Velkou Británií bylo australsko-americké spojení mnohem pragmatičtější. Obě země se sice odvolávaly na společné hodnoty a smýšlení, pro Austrálii v důsledku britského selhání představovaly USA nejdůležitějšího válečného spojence a pro USA byla australská pevnina strategickým územím pro vítězství ve 2. světové válce a následném boji proti komunismu. Spojenectví zemí v 50. letech lze přirovnat k vzájemně prospěšné závislosti. Bylo však patrné, že Austrálie v tomto svazku byla více závislou. Na USA byla závislá především v oblasti bezpečnosti a vkládala do společné vojenské aliance velké naděje. Pro udržení této aliance jednala několikrát i proti svému přesvědčení i přesto, že se prokázalo, že ANZUS nepředstavuje tak silné odhodlání ze strany USA. Australské náklady na vojenskou alianci byly však nižší, než zajištění vlastní obrany v takové míře jako bylo zapotřebí. Válka ve Vietnamu prokázala, že i závislost na USA nepředstavuje adekvátní náhradu vlastní autonomie.

I přesto zůstala a zůstává na USA do jisté míry závislá jak v oblasti bezpečnostní, tak v ekonomické, což je však způsobeno pozicí, jakou USA v globálním systému mají. Pro vztah Austrálie a USA je charakteristická závislost. Austrálie často následovala USA z důvodu nutnosti dokázat spojenci svou loajalitu. Po skončení 2. světové války se snažila jednat nezávisle a aktivně participovat na dění v regionu, charakter mezinárodní politiky ji to však neumožnil. Jednalo se tedy o

závislou zemi, je ale pravděpodobné, že tato závislost byla vedena pragmatickou snahou o dosažení národního zájmu.

Poválečné vztahy s Japonskem se Austrálie snažila budovat v souladu se svou vizí o hlavní mocnosti regionu. Usilovala o to, aby se z Japonska stal schopný, samostatný stát, který by ovšem nepředstavoval hrozbu ani konkurenci pro Austrálii samotnou. V rámci ochrany svého národního zájmu Austrálie odmítala znovuvyzbrojení Japonska. Strategií pro udržení kontroly nad Japonskem bylo posilování ekonomických vazeb zemí. Japonsko se brzy stalo nejdůležitějším obchodním partnerem Austrálie. Země začaly spolupracovat i na bezpečnostní bázi, usilovaly o větší spolupráci mezi státy v regionu a o jeho stabilitu.

Přístup Austrálie k Japonsku by se dal označit za středně-mocenský, ale především jako politika ovlivněná národním zájmem. Austrálie se Japonska obávala a chtěla si zajistit unikátní postavení v regionu. Spolupráci zemí lze označit za chování střední mocnosti, zvláště pak v otázkách regionální spolupráce a snahám o jaderné odzbrojení.

Na australsko-čínské vztahy ve druhé polovině 20. století měl velký vliv bipolární konflikt. Austrálie vůči komunistické Číně zastávala vlídnější přístup, od kterého si slibovala lepší kontrolu nad děním v Číně a v celém regionu. Byla však nucena následovat silnější spojení. Obrát americké zahraniční politiky vůči komunistické Číně umožnil Austrálii vazby se zemí posilovat a rovněž hrát roli mediátora mezi Čínou a USA.

Austrálie udržuje velmi dobré vztahy s oběma zeměmi a zároveň se snaží zlepšit i jejich vzájemné vztahy. Z toho můžeme hodnotit australský přístup jako chování střední mocnosti. Zároveň je z přístupu Austrálie patrná snaha o dosažení vlastního profitu, tedy národního zájmu.

K Indonésii neměla Austrálie v poválečné době jednoznačný přístup. Zpočátku se podílela na nezávislosti Indonésie, chtěla budovat společnou regionální kooperaci. Později se postavila proti indonéským teritoriálním ambicím. Její chování tedy odpovídalo chování střední mocnosti. V 70. letech při zabránění Východního Timoru svůj přístup Austrálie změnila a anexi tolerovala s vysvětlením, že jde o krok, který posílí stabilitu regionu. Tento krok reflektoval pragmatický přístup Austrálie. Ekonomické zájmy byly upřednostněny před agendou střední mocnosti. Australský přístup neovlivnily ani události na Timoru zpočátku 90. let. Změna přišla až na konci 90. let, kdy se Austrálie aktivně zapojila do misí OSN na Východním Timoru, snažila se vylepšit svou pověst a vrátila se k agendě dobrého mezinárodního občana.

V poválečných vztazích Austrálie a Indonésie se vystřídaly koncepty střední mocnosti a národního zájmu. Oproti vztahu s Čínou však koncept střední mocnosti Austrálie opustila nejen z důvodu bipolárního konfliktu, ale především kvůli preferenci vlastního národního zájmu a profitu.

Poválečný přístup Austrálie k Papui Nové Guinei je často označován jako neokolonialismus. Austrálie si zde snažila udržet vliv co nejdéle, jelikož pro ni země představovala zdroj levné pracovní síly i surovin a zároveň byla ochranným štítem australského kontinentu. Zpočátku byl tedy australský přístup zaměřen na národní zájem. Od vyhlášení nezávislosti Papui Austrálie usilovala o její stabilitu, podporovala místní vládu a poskytovala finanční i materiální pomoc. Toto chování lze charakterizovat jako střední mocnost, motivací jejího jednání však byla ochrana australských investic a pohledávek v zemi. V souvislosti s konfliktem na Bougainville se Austrálie ujala role mediátora mezi zneprátelenými stranami a snažila se o vytvoření půdy pro rychlé vyřešení konfliktu.

Vůči Papui Nové Guinei zastávala a v současnosti zastává Austrálie pozici střední mocnosti, chrání stabilitu státu a tím pádem celého regionu, což je ovšem v souladu s jejím národním zájmem.

V zahraniční politice Austrálie druhé poloviny 20. století se můžeme setkat s jevy závislosti, střední mocnosti a národního zájmu. Austrálie se snažila vymanit z vlivu velkých spojenců a vystupovat nezávisle. Tyto snahy však byly utlumeny charakterem mezinárodního prostředí a nástupem liberální vlády, která spojenectví se silnými zeměmi prosazovala. Pozici střední mocnosti uplatňovala labouristická vláda po skončení války, ve stejné vizi pokračovali labouristé v 70. letech. Koncept střední mocnosti se dočkal obnovy a nové podoby v 90. letech a byl nejvíce uplatňován v souvislosti s regionálními konflikty na Papui, Východním Timoru a Fidži. Přístupem, který byl však v zahraniční politice uplatňován nejčastěji, i když do roku 1997 neoficiálně, je národní zájem. Národní zájem doprovázel koncept závislosti v souvislosti s výhodou a nutností být závislým státem a tím si zajistit ochranu a obchodní styky. Zároveň byl uplatňován spolu s konceptem střední mocnosti, jelikož středně-mocenské zájmy Austrálie korespondovaly s národním zájmem.

V našem prostředí se o Austrálii hovoří nejčastěji jako o tradiční střední mocnosti, která svým jednáním udává vzor pro ostatní země a je dobrým mezinárodním občanem. Mým předpokladem tedy bylo, že zahraniční politika země v druhé polovině 20. století bude nejvíce prokazovat chování střední mocnosti. I když je v souladu s některými definicemi střední mocnosti usilování o národní zájem, Austrálie ne vždy užívala vhodných nástrojů k jeho dosažení. Přestože politiku v daném období velmi ovlivnil charakter mezinárodního prostředí, za nejvýraznější koncept, který australskou zahraniční politiku řídil, pokládám národní zájem.

Seznam literatury

Knihy a články:

ANNO, T. Japanese domestic politics and security cooperation with Australia: the limits of 'normalisation'. *Australian Journal of International Affairs*. 2011, roč. 65, č. 1, s. 24-39.

BARCLAY, Glen. The Light that Failed' - Australia and the Vietnam War. *History Today*. 1988, roč. 28, č. 2, s. 18-22.

BELL, C. *Dependent Ally: A Study in Australian Foreign Policy*. Melbourne: Oxford University Press. 1988, s. 230.

BLAINEY, G. *Dějiny Austrálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 1999. s. 252.

BRADDICK, C. W. Britain, the Commonwealth, and the Post-war Japanese Revival, 1945–70. *The Round Table*. 2010, roč. 99, č. 409, s. 371-389.

BRIDGE, Carl. Introduction: Australia's Changing Relations with Britain and the Commonwealth from Menzies to Howard via Fraser - A Brief Survey. *The Round Table*. 2006, roč. 95, s. 661-665.

CAPORASO, J. A. Dependence, dependency, and power in the global system: a structural and behavioral analysis. *International organization*. 1978, roč. 23, č. 1, s. 13-43.

CARR, E. H. *Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. London: Palgrave, 2000. s. 244.

DUVALL, R. D. Dependence and dependencia theory: notes toward precision of concept and argument. *International Organization*. 1978, roč. 32, č. 1, s. 51-78.

DOS SANTOS, T. The Structure of Dependence. *The American Economic Review*. 1970, roč. 60, č. 2, s. 231-236.

EVANS, G., GRANT, B. *Australia's Foreign Relations in the World of the 1990s*. Melbourne: Melbourne University Publishing. 1995, s. 440.

GARE, Deborah. Dating Australia's Independence: National Sovereignty and the 1986 Australia Acts. *Australian Historical Studies*. 1999, roč. 29, č. 113, s. 251-266.

GIRLING, J. L. S. The Guam Doctrine. *International Affairs*. 1970, roč. 46, č. 1, s. 48-62.

FIRTH, S. *Australia in International Politics: An introduction to Australian foreign policy*. Allen & Unwin Academic, 2005. s. 352.

HOLLIS, M., SMITH, S. *Teorie mezinárodních vztahů: Interpretace a porozumění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. s. 250.

CHAPNIC, A. The middle power. *Canadian Foreign Policy*. 1999, roč. 7, č. 2, s. 73-82.

ISMAIL, S. Australia and the Indonesian Independence. *Asian Social Science*. 2011, roč. 7, č. 5, s. 151-157.

IRVING, Helen. The republic referendum of 6 November 1999. *Australian Journal of Political Science*. 1999, roč. 35, č. 1, s. 111-115.

JONES, D. M., SMITH M. K. Misreading Menzies and Whitlam. *The Round Table*. 2000, roč. 89, č. 355, s. 387-406.

- JORDAAN, E. The concept of a middle power in international relations: distinguishing between emerging and traditional middle powers. *South African Journal of Political Studies*. 2003, roč. 30, č. 2, s. 165-181.
- KAUFMAN, R. Morgenthau's Unrealistic Realism. *Yale Journal of International Affairs*. 2006, roč. 1, č. 2, s. 24-38.
- KEOHANE, R. O., NYE, J. S. *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Glenview. 1977, s. 365.
- KEY, L. C. Australia in Commonwealth and World Affairs, 1939 to 1944. *International Affairs*. 1945, roč. 21, č. 1, s. 60-73.
- KILLEN, E. D. L. The Anzus Pact and Pacific Security. *Far Eastern Survey*. 1952, roč. 21, č. 14, s. 137-141.
- MACKIE, J. Australia and Indonesia. *Australian Journal of International Affairs*. 2001, roč. 55, č. 1, s. 133-143.
- MCAULEY, J. Australia's Future in New Guinea. *Pacific Affairs*. 1953, roč. 26, č. 1, s. 59-69.
- MCLEAN, C. R. G. *Casey and Australian Foreign Policy: Engaging with China and Southeast Asia, 1951-1960*. Melbourne, 2008. Disertační práce. Victoria University. s. 277.
- MCLEAN, D. From British Colony to American Satellite? Australia and the USA during the Cold War. *Australian Journal of Politics and History*. 2006, roč. 52, č. 1, s. 64-79.
- MILLER, G., Australia-Japan economic relations: ten years after the NARA Treaty. *Australian Journal of International Affairs*. 2006, roč. 60, č. 4., s. 506-520.

MORGENTHAU, H. J. *Politics among Nations. The struggle for Power and Peace*. New York: McGraw-Hill. 1985. s. 165.

PETRŮ, T. Austrálie-Indonésie: nelehké sousedství, strategické partnerství. *Mezinárodní politika*. 2011, roč. 35, č. 1, s. 12-15.

RAVENHILL, J. Cycles of Middle Power Activism. Constraint and Choice in Australian and Canadian Foreign Policies. *Australian Journal of International Affairs*. 1988, roč. 52, č. 3, s. 309-327.

UNGERER, C. Influence without power: Middle Powers and arms control diplomacy during the cold war. *Diplomacy and Statescraft*. 2007a, roč. 18, č. 2, s. 393-414.

UNGERER, C. The "Middle Power" Concept in Australian Foreign Policy. *Australian Journal of Politics and History*. 2007b, roč. 53, č. 4, s. 538-551.

WELDES, J. Constructing National Interest. *European Journal of International Relations*. 1996, roč. 2, č. 3, s. 275-318.

WHITE, H. Power shift: rethinking Australia's place in the Asian century. *Australian Journal of International Affairs*. 2011, roč. 65, č. 1, s. 83-93.

Internetové zdroje:

Australian history (2012): European Exploration. Dostupné na:
<http://www.australianhistory.org/exploration.>, 29. 1. 2012.

Australian War Memorial (2012): Second World War, 1939-45. Dostupné na: <http://www.awm.gov.au/atwar/ww2.asp.>, 29. 1. 2012.

CIA The World Fact Book (2012): Australia. Dostupné na:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/as.html.>,
29. 1. 2012.

CIA The World Fact Book (2012): United States. Dostupné na:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html.>,
29. 1. 2012.

Department of Foreign Affairs and Trade (2012): Ancient heritage, modern society. Dostupné na: <http://www.dfat.gov.au/aib/history.html.>,
29. 1. 2012.

Department of Foreign Affairs and Trade (2012): Australia and Japan: How distance and complementarity shape a remarkable commercial relationship. Dostupné na:
http://www.dfat.gov.au/publications/aus_japan/chapter1.html., 30. 3. 2012.

Department of Foreign Affairs and Trade (2012): Japan country brief. Dostupné na: http://dfat.gov.au/geo/japan/japan_brief.html, 20. 3. 2012.

Department of Foreign Affairs and Trade (2012): Papua New Guinea country brief. Dostupné na:

http://www.dfat.gov.au/geo/png/png_brief.html., 25. 3. 2012.

Distancefromto.net (2012): Distance from Timor Leste to Australia.

Dostupné na: <http://www.distancefromto.net/distance-from/Timor+Leste/to/Australia>., 30. 3. 2012.

Embassy of the People's Republic of China in Australia (2012): Sino-Australia Relations. Dostupné na: <http://au.china-embassy.org/eng/zagx/zzgx/t46181.htm>., 20. 3. 2012.

US department of state (2012): Background Note: Papua New Guinea.

Dostupné na: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2797.htm>., 25. 3. 2012.

Resumé

The aim of this bachelor thesis is to determine which of the presented concepts of Australian foreign policy was the most used during the period of the second half of 20th century and under what circumstances it was applied. Based on this determination, this thesis will attempt to identify the character of Australian foreign policy; whether it is still a dependent country, middle power, or a country that is governed by its own national interest.

It is focused on Australian foreign policy during the second half of the 20th century. It deals with the transformation of foreign policy during this period. Through the three concepts of foreign policy, the concepts of dependence, middle power, and national interest, it attempts to determine which was the most applied and had the greatest influence on Australian foreign policy. The thesis analyses the relationships between Australia and a number of specific states including the United Kingdom, USA, Japan, China, Indonesia, and Papua New Guinea, all of which also experienced a significant change of foreign policy during this period; and then seeks to determine which of these states significantly influenced the formation of independent foreign policy in Australia.

The theoretical section of this thesis introduces the three concepts of foreign policy which have appeared in the foreign policy of Australia. Following on from this is a section relating to the historical development of Australia. Then, the subsequent practical section contains an analysis of the foreign relations of Australia and the countries listed above. The last chapter of practical section analyses foreign policy of Australia during this this period. The conclusion then summarizes the main changes in Australian foreign policy and determines which concept was most applied.

Australian foreign policy was influenced by many factors, especially the Cold War. It has been classified as a dependent country, and also considered to be a middle power. However, based on the evidence presented in this thesis we can assume, that Australia is a country that is governed primarily by the national interest.